

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

*Kompletteringsval
till utskott*

*Meddelande om
interpellationssvar*

1980/81:79

Fredagen den 13 februari

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i socialutskottet under Evert Svenssons ledighet anmält hans ersättare Sverre Palm.

Andre vice talmannen förklarade vald till

suppleant i socialutskottet

Sverre Palm (s)

2 § Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

3 § Meddelande om svar på interpellation 1980/81:88

Anf. 2 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Jag vill meddela att jag hade för avsikt att den 20 februari besvara interpellation nr 88 av Carl Lidbom om konsumentpolitiken. Mot bakgrund av att Carl Lidbom och jag inte kan närvara samtidigt i kammaren denna eller annan dag inom utsatt tid, har jag för avsikt att i stället besvara interpellationen den 9 mars.

*Om ytterligare
utredning rörande
Telubs utbildning
av libyer***4 § Svar på fråga 1980/81:247 om ytterligare utredning rörande
Telubs utbildning av libyer****Anf. 3** Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm har frågat om jag anser att någon ytterligare utredning behövs i fråga om Telubs utbildning av libyer.

När vi för ett år sedan här i riksdagen diskuterade frågan om utbildning av libyer vid det statliga företaget Telub i Växjö framhöll jag att det var fråga om en teknisk utbildning som närmast motsvarar svensk gymnasieutbildning och att den inte var inriktad på militär materiel. Uttalandet byggde på de försäkringar regeringen erhållit från den dåvarande ledningen för Telub och det skriftliga material som lagts fram att styrka dessa påståenden.

Den nya ledningen för Telub har vid en genomgång den 31 januari 1981 informerat regeringen om att Telubs tidigare försäkringar att utbildningen skulle vara helt civil var felaktiga. Vid sidan av de utbildningsplaner som företetts har det funnits kursplaner och åtaganden mot den libyske uppdragsgivaren vilka inte varit kända inom Telubs styrelse. De har inte heller redovisats vare sig för regeringen eller för riksdagens konstitutionsutskott och krigsmaterielexportkommittén vid de utfrågningar som har förevarit med Telubs ledning.

Telubledningen har på grundval av det framkomna materialet bedömt att delar i de sista avsnitten i den fyraåriga utbildningen har militärteknisk inriktning. Den utbildning som hittills har bedrivits liksom den utbildning som enligt kursplanerna skall bedrivas under det närmaste året är däremot helt civil.

Regeringen har försäkrat sig om att Telubs styrelse vidtar åtgärder så att ingen del av utbildningen får militära inslag. Telub har redan inlett överläggningar härom med sin libyske motpart. Regeringen har också på diplomatisk väg underrättat Libyen om att en utbildning av militärteknisk art för de libyska eleverna vid Telubs teknikskola inte kan komma i fråga.

Regeringen har vidare efter samråd med den nya ledningen för Telub uppdragit åt krigsmaterielinspektören att följa den här berörda utbildningen.

Anf. 4 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill tacka handelsministern för svaret.

Nu har alltså Telubbubblan slutgiltigt spruckit.

I slutet av 1979 skriver tidningen Expressen för första gången att Telub i Växjö skall utbilda 100 libyer i militära ämnen.

Handelsministern förnekar.

Den 22 januari förra året tar jag upp frågan i riksdagen och hävdar att Telubutbildningen har militära inslag och är ett stöd till en aggressiv, antiisraelisk stat, känd för sin utbildning av terrorister. Handelsministern förnekar.

Så här faller hans ord: Utbildningen "motsvarar svensk gymnasieutbildning". "Herr Wästbergs kommentarer om att detta är en utbildning för rent

militära ändamål är helt felaktiga.”

Den 27 mars kommer frågan upp igen. Utbildar Telub militärer?

Handelsministern förnekar.

Så här heter det nu: ”--- denna utbildning är en civil utbildning”.

Nu visar det sig att handelsministern har blivit lurad av Telubchefen. ”Jag är chockad”, säger Staffan Burenstam Linder i radion – och det kan jag förstå.

Men sanningen har ju stått på pränt sedan mer än ett år. Telubchefen har tidigare gång på gång beslagits med lögner. Handelsministern har emellertid valt att tro honom.

Förre handelsministern Hadar Cars trodde honom inte. Vi som här i riksdagen – Hadar Cars, Esse Petersson och jag själv – tagit upp Telubaffären har av handelsministern avfärdats med epitetet tvärsäkerhet. Vi har dock kunnat peka på tämligen enkla fakta:

att Telub är en försvarsindustri,

att kontraktsslutande part på den libyska sidan är den militära myndigheten Military Procurement Office och

att Libyen är en av militären dominerad terrorstat.

Det är enkla fakta och klara indicier. Svaret från handelsministern har blivit: Ingen åtgärd.

Vad har handelsministern egentligen gjort under den här tiden för att försäkra sig om att de uppgifter som lämnats i Expressen och som vi fört fram här i riksdagen varit felaktiga? Hur kan handelsministern på det här sättet låta sig luras gång på gång, trots att sanningen har funnits att tillgå och ständigt varit framlagd inför offentligheten?

Anf. 5 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm gör gällande att jag har blivit vilseledd. Det är fullständigt riktigt. Jag har blivit vilseledd. En lång rad andra statsråd har blivit vilseledda. Riksdagens konstitutionsutskott har blivit vilselett. Krigsmaterielexportutredningen har blivit vilseledd. När herr Wästberg i Stockholm försöker göra gällande att det skulle vara någon särskild distinktion att handelsministern blivit vilseledd av ledningen för detta statliga företag är det alltså fel.

Låt mig understryka – eftersom Olle Wästberg försöker göra gällande att jag på något sätt skulle vara likgiltig för de mycket beklagliga ting som har inträffat – att jag mötte detta ärende för första gången i november 1979. Då förelåg ett avtal. Avtalet träffades under folkpartiregeringens tid, och folkpartiregeringen var vidare väl medveten om att det bedrevs förhandlingar om detta avtal. Det förhållandet att vissa företrädare för den regeringen säger sig ha ogillat avtalet gör det i så fall än mer anmärkningsvärt att man inte ingrep mot avtalet innan det träffades.

Det bör dessutom understrykas att krigsmaterielinspektören, som sorterar under handelsdepartementet, enligt gällande lagstiftning inte har någon tillsynsrätt eller tillsynsskyldighet när det gäller det statliga bolaget Telub, eftersom bolaget i fråga icke har rätt att tillverka krigsmateriel. Krigsmate-

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

Om ytterligare utredning rörande Telubs utbildning av libyer

*Om ytterligare
utredning rörande
Telubs utbildning
av libyer*

rielinspektören och därmed handelsministern har alltså inte någon möjlighet, om man skall följa de lagar som gäller, att kommendera fram olika handlingar och ha fullständig insyn i bolaget.

Anf. 6 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Ja visst – den förra Telubledningen har vilselett en rad personer och en rad organ. Men som handelsminister har Staffan Burenstam Linder ändå varit den som främst haft ansvaret för det här ärendet. Det är Staffan Burenstam Linder som i debatt efter debatt här i riksdagen förnekat de påståenden som nu visar sig vara sanna. Därför är det rimligt att vända sig just till honom.

Telub är ju ett helägt statligt företag. Det har varit möjligt för regeringen – kontrakt eller inte – att vid vilket tillfälle som helst sätta stopp för utbildningen. Man hade redan tidigare kunnat göra klart för Libyen på den diplomatiska vägen – vilket man tydligen har gjort nu – att man inte avser att tolerera en utbildning med några som helst militära inslag. Därför tycker jag att det finns anledning att fråga sig hur en handelsminister gång efter annan kan låta sig luras på detta sätt, när alla ändå inte låtit sig luras. Här har journalister, här har Sveriges största tidning, här har andra grävt fram fakta. De har försökt redovisa dem och dokumentera dem, men handelsministern har valt att tro på Telubledningen.

Anf. 7 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det är bra att Olle Wästberg i sitt andra inlägg konstaterar att det är en rad personer som blivit vilseledda. I det första inlägget försökte han ju få det till att det var bara handelsministern som blivit vilseledd, under det att alla andra insett precis hur läget var.

Dessutom säger Olle Wästberg att det är främst handelsministern som är ansvarig, men det tål verkligen att diskuteras. Det är ju så att krigsmaterielinspektören inte har någon rätt – och därmed inte heller någon skyldighet – till inblick och insyn över ett bolag som Telub, som inte har rätt att tillverka krigsmateriel.

Låt mig också konstatera att jag blev handelsminister sedan detta avtal hade slutits. Jag hade alltså då att konstatera det faktum att detta avtal förelåg och att det gavs försäkringar från det statliga bolaget om att utbildningen var helt civil – försäkringar som också andra uppenbarligen ansåg att man måste fästa avseende vid. Dessa andra inkluderade riksdagens konstitutionsutskott, krigsmaterielexportutredningen m. fl.

Anf. 8 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill inte ett ögonblick frita folkpartiregeringen från ansvar i Telubaffären. Folkpartiregeringen borde ha stoppat utbildningen i Växjö, liksom den första regeringen Fälldin borde ha gjort det.

Men det är handelsministern som här företräder den nuvarande regeringen, som trots att dessa fakta funnits framme inte ingripit och stoppat utbildningen utan som valt att tro på Telubchefen. Och det är handelsmi-

nistern som i debatt efter debatt här i riksdagen valt att säga att denna utbildning är helt civil och att det inte finns några skäl att tro att det är en utbildning som har militär anknytning – trots att vi kunnat visa att det är en militär myndighet som är kontraktsslutande part på den libyska sidan och trots att vi kunnat visa att Telubledningen vid en rad andra tillfällen farit med osanning.

Det är därför det är angeläget att fråga handelsministern hur det är möjligt att regeringen gång efter annan låter sig vilseledas av Telubledningen. Har man inte gjort några noggrannare undersökningar? På vad sätt har man försökt ta reda på fakta i den här affären under det år som gått sedan de första uppgifterna kom ut till offentligheten?

Anf. 9 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Herr Olle Wästberg gör gällande att man inte vidtagit några åtgärder trots att dessa fakta funnits framme, som han säger. Men det beklagliga och anmärkningsvärda är ju att dessa fakta inte funnits framme – trots att det bedrivits ansträngningar för att få fram dem. Och det må understrykas att det inte bara är jag som i riksdagen svarat på frågor om Telub, utan det har även gjorts av industriministern – bolaget i fråga sorterar ju under industridepartementet – och jag tror att också justitieministern varit inblandad i en sådan debatt.

Dessutom har vi inte bara litat till Telubchefen, som enligt herr Wästberg oupphörligen givit felaktiga informationer, utan det har också förekommit föredragningar av styrelsens ordförande, förutvarande generaldirektören Malmberg vid förenade fabriksverken.

Det handlar alltså inte bara om handelsministern, som via krigsmaterielinspektören egentligen inte har tillsyns rätt över detta statliga bolag, som saknar rättighet att bedriva tillverkning av krigsmateriel, utan det handlar också om föredragningar och om utfrågningar gjorda av riksdagens konstitutionssutskott, krigsmaterielexportutredningen och andra instanser.

Anf. 10 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Sjävfallet är hela regeringen ansvarig i Telubaffären. De svar som givits av handelsministern har cirkulerat bland samtliga regeringsmedlemmar – det är ju så det går till. Men det är handelsministern som lämnat svaren, och det är uttalanden från handelsministern som man kan följa i riksdagens protokoll. Dessa uttalanden säger att det är fråga om en civil utbildning – det är vad som hela tiden har hävdats från handelsministerns sida i debatt efter debatt.

Vad jag menar när jag säger att dessa fakta funnits framme är precis det som nu har bevisats vara sant: att Telub har kontrakterat en militär utbildning med en militär kontraktsslutande part. Det är vad som hävdats i reportage efter reportage, i artikel efter artikel och i debatt efter debatt här i riksdagen och som även hävdats i Hadar Cars inlägg inför riksdagens konstitutionsutskott.

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

*Om ytterligare
utredning rörande
Telubs utbildning
av libyer*

*Om ytterligare
utredning rörande
Telubs utbildning
av libyer*

Med detta menar jag: Det som nu kommit fram har ju inte varit någon hemlighet för den tidningsläsande allmänheten – det har hela tiden funnits med. Det är mot den bakgrunden som det är förvånande att handelsministern så ensidigt valt att tro på Telubledningen.

Anf. 11 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Självfallet tar jag mitt ansvar – det är fullständigt riktigt. Jag har blivit vilseledd, precis i likhet med den långa rad instanser som jag räknat upp här och som också har blivit vilseledda. Men det är fel att säga att vi bara litat på verkställande direktören för Telub, för vi har också otaliga gånger fått redogörelser och försäkringar från styrelsens ordförande förutvarande generaldirektören Malmberg, att detta är en helt civil utbildning.

Vad beträffar förutvarande handelsministern Cars klarsyn vid föredragningen i konstitutionsutskottet sägs det i konstitutionsutskottets betänkande:

”Av samtalet” – som Cars då hade haft med Telubledningen – ”framgick att utbildningen avsåg militär personal men att undervisningen skulle omfatta ämnen som också kunde undervisas i på civil teknisk skola.”

Jag tycker inte att detta avslöjar någon särskild klarsyn mot bakgrund av de uppgifter som nu har kommit fram. Det är att konstatera att jag för första gången träffade på detta ärende i november 1979, efter det att avtalet var slutet. Skulle man ha ingripit, så hade det självfallet varit utomordentligt mycket enklare att göra det innan avtalet var slutet.

Anf. 12 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Handelsministern har ju också tidigare förnekat att det här rört sig om militär personal, på samma sätt som han har förnekat att det rört sig om militär utbildning.

Självfallet borde man ha stoppat det här *innan* avtalet hade slutits. Självfallet borde det ha stoppats redan första gången Telubaffären föredrogs för Karin Söder i den första regeringen Fälldin. Självfallet borde det ha stoppats av folkpartiregeringen. Men när detta inte skedde borde det ha stoppats av den regering som nu sitter. Det hade kunnat ske genom ett enkelt regeringsbeslut, ett uppdrag till förenade fabriksverken att använda sin aktiemajoritet i Telub för att stoppa den militära utbildningen av libyer i Växjö.

Det är tillfredsställande att det nu inte blir en sådan utbildning. Men det är djupt otillfredsställande att det inte har gått att komma fram till sanningen på annat sätt än genom att Telubchefen till sist tvingats avgå – och att man i hans kassaskåp hittat de hittills dolda handlingarna – när det genom Expressen kommit fram precis det som nu har uppdagats: att detta var en med Libyen kontrakterad militär utbildning.

Anf. 13 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm säger att denna utbildning självfallet borde ha stoppats. Men då bör han vara väldigt nöjd, för den *har* stoppats nu, så fort det har blivit klart att denna utbildning – till skillnad från vad som hävdats i de olika försäkringar som givits i en lång rad olika sammanhang – inte är helt igenom civil. Då har utbildningen stoppats.

Anf. 14 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Visst är det bra att den militära utbildningen har stoppats. Den borde ha stoppats för länge sedan, eftersom det så länge stått klart att utbildningen inte varit rent civil.

Det är detta som de debatter vi har fört här i riksdagen handlat om. Det är i de debatterna som Hadar Cars, Esse Petersson och jag själv hävdat att det här är en militär utbildning. Vi har försökt dokumentera det och visa på en rad indicier. Vi har försökt dokumentera det genom att visa vilken kontraktsslutande part det varit fråga om. Det är inte en uppgift som har kommit från handelsministern eller handelsdepartementet – men våra uppgifter har handelsministern hela tiden förnekat i de debatter vi har fört här i riksdagen. Utbildningen borde ha stoppats för länge sedan. Det är bra att den har stoppats nu.

Utan den offentliga debatten, utan påtryckningar här i riksdagen hade inte Telubchefen avgått, och då hade heller inte sanningen kommit fram. Hade vi inte haft alla de här debatterna, hade inte tidningarna skrivit – då hade libyerna utbildats militärt, för då hade Telubchefen aldrig avgått och då hade sanningen inte kommit fram.

Anf. 15 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Till att börja med har ingen militär eller militärteknisk utbildning ägt rum. I de kursplaner som gäller för nästkommande år finns heller inga sådana inslag. Vidare är det helt tokigt att tro att en sådan utbildning skulle kunnat äga rum i smyg. Självfallet hade det inte varit möjligt att bedriva en sådan utbildning utan att det kommit till allmänhetens kännedom.

Det är bra med en fri press, som ger synpunkter, och Expressens skriverier har visat sig korrekta, till skillnad från de upplysningar som har getts från ledningen. Men det är fel att tro, att om inte dessa skriverier funnits hade utbildningen kunnat bedrivas och den tidigare verkställande direktören kunnat sitta kvar i lugn och ro.

Låt mig också bemöta det som sägs om att min företrädare hade en så oerhörd klarsyn. Det stämmer inte i förhållande till vad han själv har sagt i konstitutionsutskottet, där han har anfört att det skulle motsvara undervisning i civil teknisk skola. Kvar står att det är utomordentligt anmärkningsvärt att han – om han hade denna klarsyn – ändå inte ingrep innan avtalet var skrivet. Och det var lätt att gripa in!

Fredagen den
13 februari 1981

*Om ytterligare
utredning rörande
Telubs utbildning
av libyer*

Anf. 16 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Redan folkpartiregeringen borde ha stoppat den här utbildningen – desto mer som Hadar Cars i motsats till handelsministern var övertygad om att det här rörde sig om militär personal som skulle utbildas i Växjö.

Men hur kommer det sig nu att Staffan Burenstam Linder äntligen övertygats om det som vi hävdade från den här talarstolen och om det som stått i Expressen, nämligen att det på Telub bedrivs eller kommer att bedrivas militär utbildning? Det beror på att Telubchefen avgått, vilket i sin tur beror på den offentliga debatten och på riksdagsdebatterna. Hade det inte skett hade Telubchefen suttit kvar. Handlingarna hade legat kvar i kassaskåpet. Staffan Burenstam Linder hade valt att tro honom, och då hade utbildningen i varje fall påbörjats. Det hade varit långt svårare att stoppa den än det är i dag.

Anf. 17 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Den historiebeteckning som herr Wästberg ger av det allra senaste skedet är inte korrekt. Det är inte på det viset att sanningen har kommit i dagen därför att Telubchefen avgick. Sanningen är i stället den att personalen på Telub började få klart för sig att de försäkringar som ledningen hade gett till regeringen och andra inte stämde. Personalen framförde därför sina synpunkter till styrelsen, och styrelsen ställde till ytterligare efterforskningar. Det var alltså innan den tidigare chefen hade lämnat sitt arbete som sanningen kom i dagen.

Anf. 18 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Om sanningen kommit i dagen före det att den förre Telubchefen avgick är det desto mer anmärkningsvärt att vi inte får reda på det förrän nu. Den förra debatten om Telubaffären som jag varit med om här i riksdagen fördes efter det att Benkt Dahlberg hade avgått. Att sanningen inte kommit fram förrän nu – att det var fråga om en kontrakterad militär utbildning vid Telub – är högst anmärkningsvärt. Men sanningen kom fram!

Och att det över huvud taget blev en debatt om Telubaffären, att vi fick upp den i riksdagen, beror inte på de åtgärder som har vidtagits från regeringens eller handelsministerns sida för att få klarhet i ärendet, utan det beror på att vi har fått en offentlig debatt i pressen. Det är ju tack vare detta som man över huvud taget börjat gräva i Telubaffären. Det är tack vare det som den här utbildningen inte kunnat fortgå i tysthet. Det visar på värdet av en fri press, men också på värdet av politiker som inte nödvändigtvis tar direktörernas i de statliga företagen ord för givna.

Anf. 19 Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Beträffande den senaste insinuationen, mot min person, vill jag återigen påpeka att första gången som jag över huvud taget hörde talas om denna utbildning var i november 1979. Något längre hemlighållande för

min del har det faktiskt inte varit fråga om, eftersom debatten i Expressen kom i gång en eller annan vecka därefter.

Vad sedan gäller det anmärkningsvärda i att, som Olle Wästberg sade, vi inte skulle ha fått reda på sanningen förrän långt efter det att Telubchefen hade avgått förhåller det sig på följande sätt. Att han skulle avgå annonserades låt oss säga i mitten av föregående år. Men han lämnade faktiskt inte sin arbetsplats förrän per den 1 januari i år. Det var innan han lämnade sin arbetsplats som de riktiga förhållandena kom fram. Det var alltså inte på det viset att man, om Telubchefen hade varit kvar, i lugn och ro och i smyg skulle ha kunnat fortsätta denna utbildning.

Anf. 20 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Telubärendet aktualiserades av Karin Söder 1977. Folkpartiregeringen tog ställning till det och denna regering har haft att ta ställning till ärendet sedan slutet av 1979. Det är alltså flera regeringar, en rad politiker, som har varit inblandade i denna skandal.

Vad jag menar är: Telub sluter ett kontrakt med terrorstaten Libyen om att utbilda 100 kadetter och att även utbilda dem militärt. Detta hävdas gång på gång i pressen. Det hävdas gång på gång från denna talarstol att det är så det förhåller sig. Detta förnekas av regeringen via handelsministern. Det kommer inte fram förrän det blir en upplösning på Telub, inte förrän verkställande direktören beslutar sig för att avgå, inte förrän de brev och hotelser som han har riktat mot den egna personalen om vad som händer, när de yppar upplysningar utåt, minskar i kraft genom att Telubchefen skall avgå. Och Telubchefen avgick inte tack vare åtgärder från regeringens sida utan tack vare den debatt som uppstått i pressen och i riksdagen.

5 § Svar på interpellation 1980/81:83 om den s. k. sjukhussjukan

Anf. 21 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Karin Nordlander har frågat mig dels om jag är beredd att skärpa definitionen för sjukhusinfektioner och bestämmelsen om användandet av smittad personal inom sjukvården, dels vilka andra åtgärder jag är beredd att vidta som kan stärka ställningen för personer som drabbas av sjukhussjukan.

Socialstyrelsen har i skriften Sjukhushygien (SoS Anser 1979:1) definierat begreppet sjukhusinfektion på följande sätt:

Med sjukhusinfektion avses varje infektionstillstånd som drabbar patienter till följd av sjukhusvistelse eller behandling i öppen vård, oavsett om det sjukdomsalstrande ämnet tillförts i samband med vården eller härrör från patienten själv samt oavsett om infektionstillståndet yppas under eller efter vården. Med sjukhusinfektion avses även infektionstillstånd som personal ådragit sig till följd av arbetet.

Definitionen är baserad på ett förslag i en WHO-rapport.

När det gäller ersättning från patientförsäkringen för behandlingsskador

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

*Om den s. k.
sjukhussjukan*

krävs att skadan skall ha uppkommit i direkt samband med vården. Denna princip gäller också för skador som har uppkommit till följd av smitta eller infektion, s. k. sjukhussjuka. Enligt de ersättningsbestämmelser som gäller för försäkringen sedan den 1 januari 1979 ersätts som princip skada eller sjukdom av kroppslig art som orsakats av smitta eller infektion, förutsatt att det från medicinsk synpunkt inte är sannolikt att smittan eller infektionen tillförts patienten på något annat sätt än genom åtgärder i samband med hälso- och sjukvård. Bestämmelsen innebär att en infektionsskada som regel ersätts då infektionen uppkommit efter ingrepp i kroppsdelar där smittsamma ämnen inte finns. Däremot ersätts inte infektionsskadan om ingreppet skett i ett redan infekterat område eller i en kroppsdel där de aktuella smittämnen naturligt förekommer, t. ex. i svalg, matstrupe, mage och tarmar.

Patientförsäkringen, som gäller sedan den 1 januari 1975, är ett frivilligt åtagande av sjukvårdshuvudmännen. Det ankommer alltså på sjukvårdshuvudmännen och berörda försäkringsbolag att besluta om ersättningsnormer m. m.

Enligt 10–12 §§ sjukvårdskungörelsen (1972:676) har chefläkaren eller styresmannen tillsyn över hygien inom sjukhuset. Då en god hygien är en viktig förutsättning för resultaten av den sjukvårdande verksamheten åvilar det emellertid all personal inom hälso- och sjukvården att eftersträva en hög hygienisk standard.

Socialstyrelsen har i skriften *Förebyggande av smittspridning inom hälso- och sjukvården* (SoS Anser 1980:5) utförligt behandlat frågan om åtgärder för att hindra att smittsamma sjukdomar uppkommer och sprids inom sjukvården. Enligt de rutiner som gäller inom sjukvården skall anställda som misstänker sig vara smittförande kontakta personalläkare eller företagshälsovården. Det finns även möjligheter att påtala misstänkta brister för t. ex. avdelningsföreståndare eller överläkare, för sjukhushygieniker eller hygien-sjuksköterskor samt för hygienkommittén eller skyddskommittén. En annan möjlighet är att vända sig till socialstyrelsen som kan inspektera arbetsplatsen och lämna de råd och anvisningar som kan behövas.

Socialstyrelsen har också i skriften *Sjukhushygien* (SoS Anser 1979:1) framhållit vikten av att registrera infektioner hos personal för att hindra smittspridning till patienter och för att hålla personalen ekonomiskt skadelös, om någon smittas i arbetet.

Vid statens bakteriologiska laboratorium har inrättats en sektion för bekämpande av sjukhusinfektioner. Denna sektion skall bl. a. värdera och informera om befintliga och nya metoder för bekämpning av sjukhusinfektioner. Sektionen skall också ta initiativ till kurser och konferenser om sjukhusinfektioner för olika personalkategorier inom hälso- och sjukvården. En försöksverksamhet med registrering av sjukhusinfektioner pågår. Avsikten med denna registrering är att få underlag för bedömning av frågan var man bör sätta in ytterligare åtgärder i syfte att minska förekomsten av sjukhusinfektioner.

Av vad jag har sagt framgår att socialstyrelsen och sjukvårdshuvudmännen

gör åtskilligt för att förhindra att sjukhusinfektioner uppkommer. Det pågår också forskningsarbete för att öka kunskaperna om sådana infektioner. Jag kan försäkra Karin Nordlander att jag följer denna fråga noga och – om det visar sig nödvändigt – kommer att vidta de åtgärder som kan ankomma på mig.

Anf. 22 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Elisabet Holm för svaret på min interpellation, och närmare bestämt för vad som står i det sista stycket av svaret: "Jag kan försäkra Karin Nordlander att jag följer denna fråga noga och – om det visar sig nödvändigt – kommer att vidta de åtgärder som kan ankomma på mig."

Det är ett löfte som jag verkligen tar fasta på. I övrigt är svaret en beskrivning av de föreskrifter och regler som är utfärdade för att tillämpas i samband med sjukhusinfektioner. Det är föreskrifter och regler som jag känner till och har tagit del av, eftersom jag genom mitt fackliga jobb ofta kommit i kontakt med människor som drabbats av den s. k. sjukhussjukan – det gäller både anställda och patienter.

Men föreskrifter och regler följs tyvärr inte alltid, och när det gäller sjukhusinfektion finns det brister. Jag tror inte – vilket jag sagt i interpellationen – att man helt kan gardera sig mot infektioner i samband med sjukhusvistelse, även om, som statsrådet säger, mycket kan göras ur hygiensynpunkt, och det är vi överens om.

En av de orsaker som jag tror att man måste komma till rätta med är den höga personalomsättningen inom vårdsektorn. Det går inte att hålla en hygienisk standard när nya människor skall introduceras varje dag. Erforderlig utbildning är en annan viktig del, men den frågan kan inte heller lösas när den årliga omsättningen är flera hundra olika människor på en handfull tjänster – något som redovisas på många sjukhusenheter.

Tyvärr finns det också fortfarande en tendens att sjukhusansvariga och läkare inte vill erkänna att det förekommer infektioner på deras sjukhus. Därför finns det inte heller någon tillförlitlig registrering av förekommande fall. Jag noterar som positiv den försöksverksamhet som pågår med registrering av sjukhusinfektion, som statsrådet hänvisar till, och jag hoppas att den skall ge ett tillförlitligt material. De siffror som i dag redovisas från olika håll visar stora skillnader. En hygienläkare redovisade exempelvis att det totalt rör sig om någon enda procent av alla som vistas på sjukhus och att de flesta fallen är lindriga och läker snabbt.

Från Stockholms hälso- och sjukvårdsförvaltning har i svar på en skrivelse sagts att mellan 10 och 15 % av de patienter som ligger på Stockholms sjukhus drabbas av sjukhusinfektioner. På vissa avdelningar drabbas så många som upp till 50 %. Hur många som invalidiseras av sjukdomen har man inga siffror på.

De sjukhussmittades riksorganisation, DSR, uppger att man har 7 000 medlemmar, vilket tyder på åtskilligt högre siffror än den enstaka procent som hygienläkaren talar om och som i regel dessutom blir friska. Friska

*Om den s. k.
sjukhussjukan*

patienter blir ju inte medlemmar i DSR. Ordföranden i DSR säger dessutom att hälften av medlemmarna är förtidspensionärer, vilket också säger någonting om invalidiseringen.

Jag är naturligtvis inte ute efter någons skalp men anser att vi måste få en bättre vetskap om när infektion förekommer. Det kan och får inte ses som en prestigeförlust om läkare och sjukvårdsansvariga öppet erkänner att deras patienter drabbats av sjukhusinfektion. Man kan ju inte vare sig förebygga eller bota en skada som inte anses finnas.

Alla som drabbats – och det gäller såväl anställda som patienter – har rätt att kräva att inte behandlingsmässigt bli utstötta när de fått en sjukhusinfektion. Sådant förekommer tyvärr i dag.

Det är alltför vanligt att läkare förhalar och – vad värre är – trots vetskap underlåter att informera patienter om det rätta förhållandet, nämligen att de drabbats av sjukhussjuka. Det förekommer också att personal som har konstaterats ha stafylokocker, vilka är boven, kan få gå kvar och sköta sitt arbete på ett sjukhus. Det är obegripligt. Det har också socialstyrelsen starkt vänt sig emot. Dessa anställda borde omedelbart sjukskrivas och få behandling för att inte smitta andra, patienter och anhöriga.

Långvarigt sjuka blir inte bara maktlösa – de blir ofta också rättslösa. På grund av att bevisbördan när det gäller ekonomisk ersättning i de här fallen ytterst ligger hos de drabbade blir det för dem en olöslig situation. Bara om patienten kan bevisa att han eller hon smittats av personal är vederbörande säker på ersättning. Och hur skall man kunna bevisa detta?

Även i försäkringsfall skulle det vara ett stöd för patienten om det fanns ett fungerande register över infektioner. Då skulle det vara lättare att fastställa vad som orsakat infektionen. Det krävs för detta bakteriologiska undersökningar om incidenstyp.

Det finns alldeles för många luckor i den patientförsäkring som trädde i kraft 1975. Det framgår också av statsrådets svar. Det blir de drabbade patienterna som kommer i kläm. De har f. n. inte någon som för deras talan på sjukhuset, vilket de naturligtvis borde ha. Sjuka och svaga har i större utsträckning än andra behov av talesmän, och sådana borde finnas i alla landsting för de sjukhusintagna. Men det är också viktigt att se över de försäkringsbestämmelser som i dag gäller, så att patienterna inte drabbas av den omvända bevisföring som krävs för att man skall få ersättning. Jag anser att socialstyrelsen även här har ett ansvar. Det är tillräckligt med det mänskliga lidande som följer av en infektion. Därtill bör patienterna inte också drabbas av ekonomiska bekymmer. Om regler och riktlinjer inte fungerar, måste man då inte vidta konkreta åtgärder?

Anf. 23 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Av vad jag sade i interpellationssvaret framgår att man gör mycket för att undvika och förebygga den s. k. sjukhussjukan. Sjukvårdshuvudmän, läkare och politiker är engagerade i detta. Socialstyrelsen gör en stor insats genom sina konferenser och genom spridningen av publikationer som ges ut i serien Socialstyrelsen Anser. SPRI bidrar också, bl. a. genom

utarbetande av metodböcker för avdelningsarbetet. Dessutom pågår forskning, bl. a. genom statens bakteriologiska laboratorium.

Det här arbetet är naturligtvis värdefullt, men det finns självfallet behov av ytterligare insatser på detta område. Forskningen är ett mycket viktigt område. Även lokalt bör man – med utgångspunkt i det man redan vet beträffande sjukhussjukan – ständigt i undervisningen av olika personalgrupper, genom information och instruktion i det dagliga arbetet ägna stor uppmärksamhet åt sådana hygieniska och vårdtekniska frågor som kan vara av betydelse för uppkomsten av sjukhussjuka. Den stora personalomsättningen kan självfallet vid en del sjukhus utgöra ett allvarligt problem i det här sammanhanget. Det har Karin Nordlander alldeles rätt i. Enligt min mening är det väsentligt att riskerna för sådana infektioner som sjukhussjukan behandlas utförligt i introduktionskurser och annan grundläggande information som ges nyanställd personal. Jag vet att det är enkelt att säga detta – men betydligt svårare att i praktiken genomföra.

Jag är verkligen reellt medveten om de svårigheter som sjukhussjuka innebär för dem som drabbas av den. Det är naturligtvis inte alls tillfredsställande att man utsätts för sådana här risker när man söker vård och bättring på ett sjukhus.

Av interpellationssvaret framgår också att det finns en viss skillnad mellan socialstyrelsens definition av begreppet sjukhussjuka och de ersättningsbestämmelser som gäller för patientförsäkringen. Jag uppfattar försäkringsbestämmelserna som något begränsade och restriktiva i förhållande till socialstyrelsens definition. Någon skärpning av socialstyrelsens definition finner jag inte nödvändig.

När det gäller patientförsäkringen ankommer det inte på mig att ange huruvida den skall förbättras eller inte. Villkoren för försäkringen måste bestämmas av den som har tecknat den, dvs. sjukvårdshuvudmannen.

Ett försäkringskonsortium sköter skadereglering och utbetalar ersättning enligt avtal med landstingen. Frågan om patientförsäkringen även skulle kunna tillämpas på skador som inträffat före 1975 har behandlats vid flera tillfällen i riksdagen med anledning av motioner. Det har då konstaterats att försäkringen inte kan tillämpas retroaktivt och att det måste ankomma på sjukvårdshuvudmännen att själva bedöma om ersättning skall utgå för äldre behandlingsskador. Lagutskottet har i sin behandling av frågan understrukt angelägenheten av att de drabbade patienterna kan få kompensation för sina skador och då speciellt nämnt infektionsskadorna som särskilt ömmande. Utskottet har också påpekat att andra ekonomiska förbättringar borde kunna övervägas för dessa patientgrupper, t. ex. att de skadade får helt kostnadsfri vård för skadan.

Ersättningsnormerna har också ändrats vid några tillfällen sedan försäkringen trädde i kraft.

Enligt vad jag har inhämtat avser såväl Landstingsförbundet som försäkringskonsortiet att göra en förfrågan hos expertis på området för att få underlag för en bedömning av frågan om det kan vara motiverat att ändra försäkringens bestämmelser om infektionsskador.

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

*Om den s. k.
sjukhussjukan*

Fredagen den
13 februari 1981

*Om den s. k.
sjukhussjukan*

Anf. 24 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag tror också att vi kan vara väl överens i långa stycken. Naturligtvis är problemen med personalomsättningen en fråga som man måste komma till rätta med. Det hjälper ju inte hur mycket man informerar, om personen som tar emot informationen inte är kvar nästa dag. Som det ser ut i dag är det en omöjlig situation.

Det är också just på grund av personalsituationen som företagsläkarna ofta blundar när det gäller personalen. Det är ont om vårdpersonal, och därför ser man helt enkelt genom fingrarna med saken. Man bagatelliserar ibland när det gäller hygien, vilket också hör samman med personalsituationen. Befinner man sig i en stressad situation får olika saker stå tillbaka, och det går ofta ut över hygien.

När det gäller registreringen hoppas jag att denna försöksverksamhet skall ge ett bättre resultat än den redovisning som gjordes efter en enkät 1975–1976. I den var rapporteringen från sjukhusen väldigt dålig. Jag skall inte läsa upp den redovisningen – statsrådet vet vad som står i den – men jag hoppas att man i samband med försöksverksamheten verkligen tittar på dessa siffror och ser till att få fram ordentliga uppgifter. Jag tror nämligen att detta att man vet att det finns en registrering underlättar situationen. Registreringen påverkar ju också patienternas möjligheter att få ersättning.

Direktören för patientförsäkringen säger att det i dag är drygt hälften av de skadade som kan få ersättning. Men det gäller då inte bara dem som är skadade av sjukhusinfektioner utan alla skadade. Antalet sjukhusinfektioner är väldigt svårt att ta fram.

I socialstyrelsens skrift 1979:1, som statsrådet Holm hänvisar till, står följande under rubriken Försäkringsaspekter:

”Enligt patientförsäkringen erhåller patienten ersättning om han drabbas av en infektion som kan anses huvudsakligen exogen. Endogena infektioner ersätts ej, om ’naturlig’ risk ansetts föreligga för infektion. Det är ofta svårt att bedöma om en infektion är exogen eller endogen och för att kunna ta ställning till ersättningskraven krävs i första hand en noggrann bakteriologisk undersökning av patientens infektion. Hade det sjukhus där patienten vårdats någon form av infektionsregistrering skulle man av denna kunna få värdefull information om vilka speciella sjukhusstammar som kan ha orsakat infektionen. Försäkringsskäl talar därför för registrering, närmast av incidentstyp, baserad på till de kliniskt bakteriologiska laboratorierna insända odlingarna.”

Man kan alltså med en registrering kanske vinna flera saker. Därför är det viktigt att en sådan fungerar.

Anf. 25 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Detta är en sådan debatt där den som frågar och den som svarar är ganska överens i de flesta delar. Jag vill emellertid ytterligare kommentera detta med den höga personalomsättningen såsom en verklig riskfaktor när det gäller sjukhusinfektioner. Man försöker på olika håll i landet att komma till rätta med personalomsättningen, bl. a. genom s. k.

förhöjd grundbemanning och organisation av vårdarbetet i gruppvård. Detta är utvecklingsprojekt, som man kallar det, inom vården som jag hoppas väldigt mycket på och tror kan bidra till att underlätta informationen till personalen. Jag tror att man därigenom kan behålla personal som har kunskande i vårdarbetet och därmed också minska riskerna för sjukhusinfektioner.

Jag vill ytterligare nämna att statens bakteriologiska laboratoriums sektion för sjukhusinfektioner tillkom under år 1977. Man hade lokalproblem och svårigheter att rekrytera en kompetent läkare till chefstjänsten. Det har gjort att sektionens verksamhet fortfarande är under uppbyggnad. Den tjänsten och en tjänst som hygiensköterska har nu varit besatta under ca ett år, och under våren räknar man med att sektionens samtliga sex tjänster kommer att bli tillsatta. Vi kan således förvänta oss intensifierade insatser från statens bakteriologiska laboratoriums sida för att finna metoder som kan minska infektionsriskerna vid våra sjukhus. Verksamheten bedrivs nu i lokaler vid Danderyds sjukhus, men arbete pågår för att lösa lokalfrågan vid statens bakteriologiska laboratorium. Jag kan också omtala för Karin Nordlander att just i dag anordnar SBL en konferens med samtliga sjukhushygieniker i landet. Försöksverksamheten med registrering av sjukhusinfektioner pågår vid ett tiotal sjukhus i landet, bl. a. vid Danderyds, Norrköpings, Visby och Bollnäs sjukhus. Jag hoppas att denna verksamhet skall bidra till kunskapen om sjukhusinfektioner och till ett minskat antal sådana infektioner.

Anf. 26 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det finns ingen anledning att förlänga den här debatten. Jag vill bara uttala oro med anledning av landstingens ekonomiska förhållanden, som ytterligare kan förvärra personalsituationen på sjukhusen. Vi vet ju att när det stramar åt är det just personalsidan som man tittar på i första hand. Det finns stora risker att man då inte förbättrar situationen utan förvärrar den.

Jag har också sett att det förekommer försöksverksamhet med ökad grundbemanning, och jag tror faktiskt på den. Om man har en större andel fast anställd personal är det lättare att behålla den än om man har en alldeles för liten bemanning och är beroende av övertid och vikarier. Men jag är orolig för att den ekonomiska situationen inom landstingen skall leda till en försämrad personalsituation.

Anf. 27 Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Det är ingalunda tänkt att utvecklingsprojektet, som jag gärna vill kalla det, med ökad grundbemanning skall bli dyrare för sjukhusen än det system man nu har. Tvärtom kommer man att kunna spara in personal inom de pooler man hittills haft. Man kommer att kunna utnyttja personalen effektivare genom att den är inarbetad på resp. avdelningsarbete. Det bör alltså inte finnas något hinder för att fortsätta den här utvecklingen, även om den ekonomiska situationen blivit kärvare.

Fredagen den
13 februari 1981

*Om slutsatserna
av samtal med
företrädare för
PLO*

6 § Svar på fråga 1980/81:230 om slutsatserna av samtal med företrädare för PLO

Anf. 28 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Olle Wästberg har frågat mig vilka slutsatser jag drar av mitt samtal nyligen med Farouk Kaddoumi, medlem av PLO:s exekutivkommitté.

Låt mig för klarhetens skull erinra om att detta samtal, som ägde rum den 14 januari i år, inte var det första oss emellan. Vi träffades redan i New York förra hösten. Kaddoumi kom till Stockholm på Broderskapsrörelsens inbjudan, och jag fann det naturligt att vid detta tillfälle fortsätta diskussionen med honom.

Regeringen betraktar PLO som en av parterna i Mellanösternkonflikten, och vi är enligt vår utrikespolitiska tradition angelägna om en allsidig information från alla parter om läget i Mellanöstern. Sådana samtal som det som fördes med Farouk Kaddoumi ger också tillfälle att klagöra Sveriges syn på konflikten och vilka krav som enligt svensk uppfattning bör uppfyllas för att en acceptabel lösning skall kunna nås.

Någon annan slutsats än att Israels och palestiniernas syn på konflikten fortfarande är oförenliga kan ej dras av mitt samtal med Farouk Kaddoumi.

Så länge som PLO inte erkänner judarnas rätt till en egen stat och israelerna vägrar att acceptera PLO som en diskussionspartner kan inga meningsfulla förhandlingar inledas.

En allomfattande och varaktig fredsuppgörelse är möjlig endast om alla berörda parter deltar i den.

Anf. 29 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret.

Farouk Kaddoumi, som Ola Ullsten träffade på utrikesdepartementet i Stockholm, är känd som en av de extrema företrädarna för PLO. Det visar man lätt genom att citera ur vad Kaddoumi sagt de senaste åren.

Han uttalade i Newsweek för tre år sedan: "Förr krävde vi en demokratisk stat i Palestina ögonblickligen. Nu säger vi att den kan genomföras stegvis. Det är moderation ---. Det finns två initialsleden i vårt återvändande: den första fasen till 1967 års gränser, den andra till 1948 års linjer ---. Det tredje steget är den demokratiska staten Palestina". Så beskriver Kaddoumi staten Israels utplånande.

"PLO säger nej till varje förhandling med Israel."

"PLO kommer aldrig att erkänna Israel - inte ens om Israel erkänner PLO", sade Kaddoumi i ett annat uttalande.

Han har vidare sagt: "Ingen palestinsk ledare skulle tänka på att erkänna Israel eller överge the Palestinian Charter".

The Palestinian Charter - som alltså ingen palestinsk ledare kan överge - är PLO:s s. k. grundlag. Där slås fast att Israel skall förgöras som nation och de flesta av de judar som finns där i dag skall fördrivas.

När jag frågar utrikesministern om hans slutsatser av samtalet med en ledande representant för PLO vill jag självfallet ha en kommentar till PLO:s program.

Jag har svårt att förstå att en svensk utrikesminister kan uttala sig om Mellanöstern utan att konstatera att vad PLO vill är att förgöra den enda stat i området som står för de demokratiska ideal som också är våra egna.

Det finns i utrikesministerns svar ett slags jämviktstänkande som alltför ofta präglar regeringens ställningstagande till Israel, ty det måste ju finnas en proportion mellan de åsikter vi kan ha på Israels agerande och det fördömande vi måste göra av PLO:s program. Israel har ju i Camp David-avtalet erkänt palestiniernas legitima rättigheter, medan PLO betraktar Camp David-avtalet som föräderi och vägrar varje förhandling med och varje erkännande av Israel.

Det går inte att hävda att Israel och PLO är två likvärdiga parter som utan vidare borde sätta sig ner och förhandla, så länge PLO:s mål är att förgöra Israel.

Anf. 30 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag har aldrig hävdad att Israel och PLO är likvärdiga parter. I det ena fallet handlar det om en organisation, i det andra fallet handlar det om en regering.

Jag vill också säga att jag inte har någon annan uppfattning än Olle Wästberg har om vilken roll som Kaddoumi spelar inom PLO. Han företräder en ganska militant uppfattning – en uppfattning som jag inte delar, av skäl som jag ofta har redogjort för men som inte gärna ryms inom ett kort svar på en enkel fråga. Men jag har också den uppfattningen – och här är det möjligt att vi skiljer oss åt – att en konflikt mellan två parter näppeligen kan bringas till en lösning på fredlig väg med mindre än att parterna är beredda att tala *med* varandra och inte bara *om* varandra. Jag har också måhända den litet diplomatiskt präglade, kanske rent av konservativa uppfattningen att om Sverige anser sig ha en roll att spela i en sådan konflikt, får vi inte av några sorts politiska etiketsskäl vägra att tala med mer än en av de båda sidorna.

Anf. 31 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Man måste vara noggrann med att om man beskriver konflikten i Mellanöstern som en konflikt mellan två parter – vilket det knappast är, eftersom det är en konflikt mellan flera parter – måste man ha klart för sig att vi å ena sidan har en nation med en demokratiskt vald regering och å andra sidan en organisation som arbetar genom terror och som kräver denna nations förgörande. Det är den väsentliga skillnaden. Medan Israel erkänner palestiniernas legitima rättigheter diskuterar PLO ständigt på sina möten hur man skall göra med de judar som blir kvar efter invasionen av Israel: Hur många skall deporteras, hur många skall få leva kvar, vilken medborgerlig status skall de få ha?

Det kan vara rimligt att en svensk utrikesminister skaffar information från

*Om slutsatserna
av samtal med
företrädare för
PLO*

och för samtal också med PLO. Men när en ledande representant för PLO tas emot på UD innebär det ju att PLO:s prestige förstärks internationellt, att PLO:s ställning stärks också bland palestinierna och att de modererande rösterna får svårt att göra sig hörda, extremismen förstärks. Det innebär att PLO ser att man kan få kontakt och erkännande utan att själv moderera sin extremism. Därför måste kontakter med PLO kombineras med klara fördömanden av PLO:s program och politiska målsättningar.

Anf. 32 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Även jag känner till att det finns flera parter än PLO och den israeliska regeringen i Mellanösternkonflikten, men det var just de här två parterna som vi diskuterade. Att beskriva de olika parternas ståndpunkter är en uppgift, men denna fråga gällde ju vilka slutsatser man kunde dra av det möte som jag hade med Khaddoumi, och jag har redovisat de slutsatserna ganska uttömmande, vilket kan göras i få ord: parterna har nästan ingenting gemensamt.

Jag är inte säker på att den fullständiga isolering av PLO som många rekommenderar är det bästa sättet att bekämpa extremismen på den palestinska sidan. Jag tror rent av att en sådan isolering, hur många poäng krav i den riktningen än kan ge i vissa kretsar, vore en mycket oklok politik.

Anf. 33 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Någon internationell isolering av PLO föreligger ju inte. PLO har fått ställning som observatör i FN, får framträda vid – och ibland sabotera – FN:s konferenser och möten.

Vad jag vill säga är att när man från Sverige, på det mer officiella sätt som Ola Ullsten gjorde, träffar ledande representanter för PLO, blir den politiska verkan av detta att extremismen stärks, att det blir svårare för de modererande krafterna att komma till tals bland palestinierna. Därför är det nödvändigt att varje sådan kontakt kombineras med mycket klara deklARATIONER om vad vi inte kan acceptera, nämligen PLO:s program med dess krav på utplånande av Israel.

Det är ändå en avgrundslig skillnad mellan å ena sidan den felaktiga politik som Israel bedriver t. ex. när det gäller bosättningarna på Västbanken och å andra sidan PLO:s krav att staten Israel skall upphöra. Mellan å ena sidan Israel, som erkänner palestiniernas legitima rättigheter, och å andra sidan PLO, som vill att de judar som kommit till Israel efter 1917 skall fördrivas från Mellanöstern.

Anf. 34 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! När det gäller synen på vår skyldighet att värna staten Israels rätt till fortsatt existens tror jag inte att det finns någon skillnad i uppfattning mellan Olle Wästberg och mig.

Däremot är det möjligt – fast det inte riktigt klart framgår – att vi har olika uppfattningar om möjligheten av att åstadkomma en uppgörelse, som är värd

något, med palestinierna med mindre än att PLO deltar som en part i den uppgörelsen. Jag förmodar att en uppgörelse som träffas i Mellanösternkonflikten med PLO helt utanför blir rätt ointressant. Det är min uppfattning, men den kanske inte delas av Olle Wästberg.

Får jag upplysningsvis säga att i anslutning till mitt samtal med Farouk Kaddoumi, som ju f. ö. ackompanjerades av utvisningen av ett antal palestinier från Sverige, gjorde jag ett uttalande som inte just återgavs någonstans – i likhet med de flesta uttalanden som görs om svensk utrikespolitik, vilket jag ofta har anledning att beklaga. Men i en intervju med en av TV-kanalerna uttalade jag, precis lika klart, tror jag, som Olle Wästberg här i dag, mitt avståndstagande från PLO:s mål och metoder.

Anf. 35 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Den viktigaste uppgörelsen – och den enda fredsuppgörelse som hittills har träffats i den här konflikten – är ju Camp David-avtalet, fredsavtalet mellan Israel och Egypten, som i mars nästa år kommer att leda till att Israel lämnar tillbaka de sista delarna av Sinai, med Etzionflygplatsen och oljefälten, till Egypten. Det är en uppgörelse som aktivt saboteras och motarbetas av PLO.

Jag är glad för att utrikesministern säger att det mellan honom och mig inte finns någon skillnad i synen på PLO. Men då är det desto viktigare med en proportion mellan våra uttalanden om Israels politik och våra klara ställningstaganden när det gäller PLO:s program, vilket innebär att PLO vill förgöra staten Israel.

Anf. 36 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det är riktigt att den enda uppgörelse som har träffats är den som vi kallar Camp David-uppgörelsen och den till denna knutna uppgörelsen mellan Israel och Egypten. Jag har i sammanhang som måhända är minst lika krävande som de där Olle Wästberg uppträder hårt kritiserat PLO och arabstaterna för att de vägrar att ta vara på de möjligheter som Camp David-uppgörelsen innebär.

Men jag har också kritiserat Israels regering för att den genom sin bosättningspolitik, genom att ensidigt deklarerat Jerusalem som judisk stad etc., på sitt vis försvårar möjligheten att låta Camp David-formeln bli utgångspunkten för en reell lösning av konflikten i Mellanöstern.

Anf. 37 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Visst skall den israeliska bosättningspolitiken kritiseras hårt – jag tycker att den är en olycka. Men Camp David-avtalet visar att bosättningar, flygplatser, t. o. m. oljefält inte är något hinder för fred. Israel har hittills visat sig villig att dra sig tillbaka, överge bosättningar, överge viktiga ekonomiska tillgångar och stora investeringar för att få fred. Men just därför måste det också vara den här proportionen i kritiken av Israel och av PLO. Vi måste kritisera Israels regering för att den för en felaktig politik och en olycklig bosättningspolitik, och vi måste kritisera Israels motparter, som

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

*Om slutsatserna
av samtal med
företrädare för
PLO*

Sverige kräver att Israel skall förhandla med, för att de har som öppet och klart deklarerat mål att förgöra hela staten. De vill alltså inte få tillbaka gränserna före sexdagarskriget, utan de vill att staten Israel skall förgöras. Det är en väsentlig skillnad mellan de båda parterna.

Anf. 38 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Uppriktigt sagt förstår jag inte det senaste inlägget, men det är representativt för vad en stor del av den här debatten går ut på: av något skäl vill man ovillkorligen komma åt den svenska regeringens Mellanösternpolitik. Man säger att man vill ha proportion i kritiken av den ena och den andra sidan. Jag kan inte se annat än att man måste stå för sin åsikt om en viss politisk händelsutveckling. När man har anledning att diskutera den israeliska bosättningspolitiken talar man om den, och när man har anledning att diskutera PLO:s agerande talar man om det. Ibland har man anledning att kritisera båda sakerna, vilket jag mycket ofta gör. Men om man vill mäta den här proportionen i spaltdecimeter eller i antal rader i anföranden tycker jag att man är ute i en konstig och meningslös trafik.

Det avgörande är att vi klargör vilka åsikter vi faktiskt har. Jag har klart sagt att PLO inte har några möjligheter att över huvud taget spela en konstruktiv roll i Mellanösternkonflikten så länge PLO inte erkänner judarnas rätt till en egen stat. Jag har i samma klara formuleringar kritiserat den israeliska bosättningspolitiken. Det är inte mitt fel att åsikterna springer fram ur olika slags mer eller mindre militanta positioner hos de båda parterna. Jag kan bara redovisa var den svenska regeringen står.

Anf. 39 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Självfallet skall man stå för sin åsikt. När Sverige uttalar sig om Mellanösternkonflikten blir emellertid dess uttalande en del av den internationella opinionsbildningen. När så många stater verkar ge efter för petrodollarns makt, är det desto viktigare att vi står för vår åsikt när det gäller PLO:s program och dess krav på inte bara att judarna skall förvägras en egen stat utan på att Israel som det ser ut i dag skall förgöras.

Man har från svensk sida valt en formel där man ständigt – i samma stycke och samma mening – tar upp å ena sidan bosättningspolitiken och å andra sidan att PLO inte vill erkänna Israel. Det skapar ett intryck av att Sverige lägger lika vikter i vågskålarna. Men det finns en skillnad mellan vad man tycker är en olycklig politik från Israels sida som kan försvåra förhandlingar och det definitiva hinder för förhandlingar som det är att en part säger att den andra parten icke längre skall få existera.

Anf. 40 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag har aldrig uppfattat att man från den israeliska regeringens sida har erkänt palestiniernas rätt att bilda en egen stat.

Jag har heller aldrig uppfattat att det som motiv för den svenska politiken i Mellersta Östern-konflikten skulle ha funnits någon rädsla beträffande de svenska oljeleveranserna eller att denna rädsla skulle styra oss att göra

hårdare uttalanden mot Israel och avge mildare omdömen om PLO än som motsvarar vad vi egentligen anser. Insinuationer om att det skulle vara denna typ av ekonomiska intressen som styr den svenska utrikespolitiken är inte särskilt angenäma att höra. Den svenska Mellersta Östern-politiken är densamma nu som under en lång period av år – möjligen med den skillnaden att det nu finns ett hårdare engagemang för den israeliska saken. Men det engagemanget låter sig enligt min mening förenas med kritik av inslag i den israeliska politiken som vi ogillar.

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

Om offentliggörande av återstående handlingar rörande Raoul Wallenberg, m. m.

Anf. 41 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Vad jag sade var följande: När så många stater tycks böja sig under petrodollarns makt, läggs ett större ansvar på Sverige då vi deltar i den internationella opinionsbildningen. När så många av världens stater har valt att släppa sina gamla sympatier för Israel, då stater som varit med och upprättat Israel nu i stället stöder PLO, ställs större krav på Sverige att som demokrati stödja den enda demokratin i området.

Israel har aldrig erkänt att palestinierna har rätt till en egen stat, sade utrikesministern. Det är sant, och jag tycker att Israel borde göra det. Men Israel har erkänt att palestinierna är en nation i och med att det i Camp David-avtalet talas om palestiniernas nationella rättigheter, till skillnad mot PLO, som fortfarande officiellt hävdar att det inte finns någon judisk nation, någon judisk nationalitet. Enligt PLO skall därför de judar som efter 1917 kommit till Palestina skickas tillbaka till, som det heter, sina ursprungsländer.

7 § Svar på fråga 1980/81:233 om offentliggörande av återstående handlingar rörande Raoul Wallenberg, m. m.

Anf. 42 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Herr Wästberg i Stockholm har frågat mig hur jag avser att fullfölja arbetet för att få Raoul Wallenberg frigiven samt när resterande handlingar i Raoul Wallenbergfallet kommer att offentliggöras.

Den svenska regeringen har genom åren gjort stora ansträngningar att bringa klarhet i Raoul Wallenbergs tragiska öde. I ljuset av de nya uppgifter som de senaste åren framkommit om Wallenberg har regeringen ytterligare intensifierat dessa ansträngningar. Under mitt besök i Moskva i maj förra året tog jag än en gång upp frågan direkt med utrikesminister Gromyko.

Sverige har också upprepade gånger tagit upp fallet vid den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensens pågående möte i Madrid. Jag gjorde det också i mitt eget inledningsanförande vid konferensen i höstas.

I det budskap jag sände till Wallenberghearingen i Stockholm framhöll jag att den svenska regeringen välkomnar alla ansträngningar som kan bringa klarhet i Wallenbergs öde och att regeringen avser att granska all ny och relevant information som kommer fram under denna hearing.

I ljuset av vad våra fortsatta undersökningar kan leda till får vi ta ställning

Fredagen den
13 februari 1981

Om offentliggörande av återstående handlingar rörande Raoul Wallenberg, m. m.

till exakt vilka nya åtgärder som bör vidtagas. Jag kan försäkra Olle Wästberg att vi inte kommer att lämna någon möjlighet oprövad.

Vad gäller frågan om offentliggörande av resterande handlingar i Raoul Wallenberg-fallet vill jag först erinra om att regeringen i september 1978 uppdrog åt justitiekanslern att genomgå utrikesdepartementets aktmaterial om Raoul Wallenberg och att till regeringen avge rekommendationer om vilka delar av detta material som kan utlämnas. Som ett första resultat härav kunde aktmaterialet från åren före 1950 offentliggöras i januari 1980.

Justitiekanslern har nu avslutat en första genomgång av material från tiden efter 1950. Antalet handlingar från den tiden är flera gånger större än 1940-talsmaterialet. En stor del utgörs av handlingar som erhållits från utländska regeringar. Dessa regeringars synpunkter på frågan om offentliggörande håller nu på att inhämtas. När så skett kommer justitiekanslern att avge sin rekommendation till regeringen, som därefter får ta ställning.

Min strävan kommer att vara att så stora delar som möjligt av detta material skall offentliggöras.

Anf. 43 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret.

Raoul Wallenbergs gärning är unik. Utan egen vinning gjorde han insatser som räddade tiotusentals människor från nazisternas dödsläger.

I nästan alla demokratier finns människor som räddats av Raoul Wallenberg. Som framgick vid den stora Raoul Wallenberg-hearingen i Stockholm i förra månaden är frågan om Wallenbergs öde viktig i nästan hela den fria världen. En rad Raoul Wallenberg-föreningar har vuxit upp. Raoul Wallenberg spelar en större roll i skolböckerna i England, USA och Israel än vad han gör i Sverige.

Det har upprepade gånger visats att ryssarna ljuger när de hävdar att Wallenberg dog 1947.

Om han lever i dag vet vi inte. Många säger: Det är ändå otroligt att en människa skulle kunna överleva 36 år i sovjetiska fångläger.

Nej, det är naturligtvis svårt att föreställa sig det lidande det skulle innebära – men andra sovjetiska fångar har överlevt så länge. Och om Wallenberg inte mördades under Stalintiden, är det troligt att de sovjetiska ledarna inte avrättat honom efter denna tidpunkt. Och om Wallenberg verkligen är död – varför ingriper ryssarna så brutalt mot de vittnen som påstår att han lever?

Varför förföljdes Jan Kaplan, som för något år sedan försökte smugga ut ett brev om Wallenberg? Varför förhördes Wallenbergvittnet general Kuprianov till döds förra året?

Det är nödvändigt att de svenska påtryckningarna och framstötarna i fallet Wallenberg fortsätter. Och det är viktigt att UD:s handlingar i fallet offentliggörs.

Offentliggörandet är nödvändigt – inte bara för att söka någon sorts skuld i det förgångna utan för att det kan skapa internationell uppmärksamhet och därmed locka fram nya vittnen.

Vi kan inte veta om Wallenberg lever – lika litet som vi kan veta om han är död. Men så länge vi inte vet sanningen och så länge Sovjet inte ger oss trovärdiga och kontrollerbara bevis, har vi en förpliktelse att utgå från att han lever – och agera därefter.

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

8 § Svar på interpellation 1980/81:84 och fråga 242 om en svensk reaktion mot utvecklingen i El Salvador

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

Anf. 44 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Eva Hjelmström har i en interpellation om regeringsåtgärder med anledning av den politiska situationen i El Salvador ställt följande frågor:

1. Är regeringen beredd att medverka till att militärjuntan i El Salvador isoleras internationellt?

2. Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att stödja de demokratiska krafterna i El Salvador?

Bertil Zachrisson har samtidigt frågat mig på vilket sätt regeringen avser att reagera mot utvecklingen i El Salvador.

Jag avser att besvara såväl interpellationen som frågan i ett sammanhang.

Det råder ett blodigt inbördeskrig i El Salvador i dag. Sedan hösten 1979 har inte mindre än 12 000 människor dödats. Ytterligare 100 000 har lämnat sina hem och flytt undan våld och terror. Enligt uppgift från den salvadoranska ärkebiskopens kansli har inte mindre än 80 % av de dödade fallit offer för övergrepp från säkerhetsstyrkorna och den extrema högern.

Inbördeskriget i El Salvador har sin grund i generationers försummelser på de sociala och ekonomiska områdena. En liten privilegierad grupp har totalt dominerat i ett närmast feodalt samhällssystem.

Under intryck av den framgångsrika kampen mot Somoza i grannlandet Nicaragua störtades i november 1979 diktatorn Romero. En civilmilitär junta tog över makten. Juntan representerade ett brett spektrum av det salvadorianska samhället, och förhoppningar fanns att reformer skulle kunna genomföras som kunde leda till förbättrade levnadsvillkor för folkflertalet.

De reformvilliga medlemmarna av juntan förmådde emellertid inte hävda sin ställning utan avgick. En del av dem förenade sig efter hand med den demokratiska revolutionära fronten, FDR. Juntan kom i stället alltmer att identifiera sig med de traditionella högerkrafterna i landet. Trots att landet sedan december 1980 har en civil president ligger den verkliga makten hos den salvadorianska militären.

Oppositionen i El Salvador är sedan i oktober 1980 organiserad i en gemensam front med en civil och en militär gren. Den militära grenen, FMLN, består av fem väpnade gerillagrupper. Den civila, FDR, består av

Fredagen den
13 februari 1981

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

politiska mitt- och vänstergrupperingar, fackförbund samt folkliga organisationer, bl. a. med religiös anknytning.

Oppositionen inledde för en tid sedan en bred offensiv. Samtidigt uppmanades befolkningen till allmän arbetsnedläggelse.

Offensiven blev inte den framgång oppositionen hoppats på. Säkerhetsstyrkorna kunde slå tillbaka angreppen, och någon allmän strejk utbröt inte.

Några bedömare har tolkat detta som ett bevis för att det folkliga stödet för oppositionen inte är så stort som denna hävdar. En lika nära till hands liggande förklaring är en bristande tilltro till oppositionens förmåga att i detta skede driva kampen till seger. Den terrorstämning som råder i landet kan också ha fått många att tveka att delta i en strejk och därmed utpekas som gerillasympatisör.

Den svenska regeringen följer uppmärksam utvecklingen i El Salvador. I olika sammanhang har vi också uttalat vår oro över situationen i landet. Sverige röstade tillsammans med en majoritet av medlemsländerna för en resolution i FN:s generalförsamling i december 1980.

I resolutionen krävdes att El Salvadors regering skulle värna om och upprätthålla de mänskliga fri- och rättigheterna. Alla länder uppmanades också att avstå från att sända vapen eller annan militär hjälp till El Salvador.

I en svensk röstförklaring lades ett tungt ansvar för det kontinuerliga dödandet på landets regering.

Den 3 februari tog jag emot två representanter för den salvadoranska oppositionen. I detta sammanhang gjorde jag ett uttalande där jag bl. a. framhöll som vår åsikt att det amerikanska militära biståndet inte främjar freden utan endast leder till att striderna förlängs.

Den amerikanska regeringen stödde från början den civilmilitära regeringen i El Salvador och har fortsatt detta stöd trots regimens tilltagande isolering. Den salvadoranska regeringens ställning torde i hög grad vara beroende av detta stöd.

Jag konstaterade i uttalandet även att det program som presenterades av FDR och som går ut på demokratiska val och flerpartisystem, alliansfrihet, respekt för mänskliga rättigheter och religionsfrihet borde kunna vara en utgångspunkt för överläggningar med syfte att finna en fredlig lösning.

De två salvadoranerna underströk vid vårt samtal att man från oppositionens sida var ytterst angelägen att snarast inleda förhandlingar i syfte att åstadkomma en politisk lösning. Även kretsar inom regeringen och militären har uttryckt en vilja till förhandlingar.

Jag hoppas att alla parter är beredda att ta fasta på denna förhandlingsvilja. Målet med sådana förhandlingar är givetvis i första hand att stoppa fortsatt blodsutgjutelse, men också att främja en utveckling mot ett demokratiskt samhällssystem där mänskliga fri- och rättigheter kan garanteras.

Den svenska regeringen kommer å sin sida att i olika internationella sammanhang upprepa kravet att all utländsk inblandning i El Salvador

upphör samt att påtala fortsatta kränkningar av de mänskliga rättigheterna i landet.

I detta sammanhang vill jag också beröra de uppgifter som förekommer i internationella nyhetsmedia beträffande omfattande leveranser av avancerad militär utrustning till den väpnade oppositionen i El Salvador. Det är naturligtvis inte möjligt för den svenska regeringen att på grundval av de delvis motstridiga informationer som föreligger skaffa sig en fullständig bild av situationen i detta avseende.

Jag vill dock för regeringens del klart säga ifrån att även om vi i Sverige känner sympati för strävandena mot demokrati och bättre sociala villkor för människorna i El Salvador måste vi ta avstånd från varje åtgärd som leder till en ökning av det väpnade våldet. I den mån utländska regeringar organiserar vapenleveranser till oppositionen i El Salvador utgör detta dessutom en handling som står i strid med folkrätten.

En huvudlinje i svensk utrikespolitik är att verka för nationellt självbestämmande, fredlig lösning av konflikter och mänskliga rättigheter. För en liten alliansfri nation som Sverige är det av vitalt intresse att respekten för dessa principer upprätthålls.

Detta är bakgrunden till den svenska regeringens engagemang i fråga om händelseutvecklingen i El Salvador.

Solidaritet med plågade och förtryckta människor varhelst de befinner sig i världen är inte bara ett uttryck för en naturlig mänsklig medkänsla. Det är också ett sätt att värna om principer som är livsviktiga för vår egen trygghet och självständighet.

Anf. 45 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar Ola Ullsten för svaret på min interpellation om situationen i El Salvador. Svaret är – det vill jag gärna erkänna – mer klagande än många andra svar som lämnas i denna kammare. Framför allt är det mer klagande än de luddiga och diffusa uttalanden Ola Ullsten bestod oss med när bl. a. Luis de Sebastian som representant för FDR/FMNL var här i Sverige nyligen.

Nu slår Ola Ullsten i sitt svar fast att det är FDR:s program som är utgångspunkt för en fredlig lösning. Ola Ullsten konstaterar också att regimen i El Salvador inte skulle sitta kvar vid makten om det inte vore för USA:s stöd – den blodiga junta som myntat uttrycket ”de hundratusen dödas fred”, därmed markerande att den inte drar sig för någonting för att krossa allt motstånd. Ola Ullsten nämner i sitt svar att 12 000 människor mördats den senaste tiden, huvudsakligen av säkerhetsstyrkorna och den extrema högern. Siffran är antagligen högre. De flesta av dem är barn, ungdomar och kvinnor.

De rapporter som kommittén för de mänskliga rättigheterna i landet har lämnat är en ohygglig läsning. Jag skall här bara ta ett exempel från 1980. När ett tusental människor i maj förra året flydde undan terrorn sökte de sig till Honduras. De förföljdes av nationalgardet. På andra sidan gränsfloden Sumpul skar Honduras armé av alla flyktmöjligheter. Enligt rapporten

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

Fredagen den
13 februari 1981

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

återfanns 600 lik i floden. Där redovisas hur nationalgardet kastat upp barnen i luften, använt dem som lerduvor och skjutit dem. Den massakern har kommit att kallas El Salvador Allende-massakern.

Rapporter om detta och andra övergrepp har länge funnits tillgängliga, men det är först nu som massmedia, främst pressen, verkligen fått upp ögonen för vad som händer i landet. Det är först nu som den svenska regeringen reagerat. Det är naturligtvis bra att så sker. Ola Ullstens svar är ett uttryck för detta, men jag tycker att det krävs fler, mer klagörande och mer bestämda utfästelser.

Jag vill först och främst ta upp frågan om USA:s roll, den roll USA spelar i så många länder i området. Guatemala och Honduras är andra exempel på högerdiktaturer som överlever enbart på grundval av USA:s ekonomiska och militära stöd. Det är ett stöd som för de breda massorna inneburit en terror som saknar motstycke också i Latinamerikas historia. Juntan i El Salvador har åsidosatt alla internationella konventioner och förtrampat alla demokratiska och mänskliga rättigheter. Också förbjudna vapen, levererade av Carteradministrationen, används i terrorn mot civilbefolkningen.

Enligt de senaste uppgifterna förstärker nu Reagan stödet. Redan 1980, när han tog emot El Salvadors företagarförening, förklarade USA:s nuvarande president att han skulle förse landet med ytterligare helikoptrar, försedda med vapen av Puff the Magic Dragon-typ. För att något belysa och klargöra vad dessa innebär vill jag citera vad en amerikansk kväkare skrev om dessa vapen under Vietnamkriget 1969. Han skriver:

”Många av oss gick upp på taket omkring kl. 3 på natten. En DC3-helikopter apterad med den fruktansvärda ”Puff the Magic Dragon” (nytt amerikanskt höghastighetsvapen som spyr ut 5 000 kulor i minuten) började kretsa därnere.

Jag stod och stirrade på den, när den kom som en silhuett mot strålkastarna, slungande sina blinda dödspilar mot jorden. Jag kunde föreställa mig scenen under helikoptern. Män, kvinnor, barn och djur fångade i en stormflod. Ingenstans att söka skydd, ingenstans att föra sin talan om sin oskuld för maskinen i luften, ingen tid att förbereda sig för döden. Slakten av civila i detta krig övergår varje beskrivning. Det kalla, mekaniska, lidelselösa sätt som detta monster cirklade runt på – runt och åter runt, samvetslöst jagande en osedd fiende – dykande igen och igen . . . Människans omänsklighet mot människan nådde sin höjdpunkt i Vietnam.”

Vapnen är ännu mer fruktansvärda i El Salvador. El Salvador har omkring 4,5 miljoner invånare på en yta så stor som Jyllands. Det är alltså rena slaktarvapen som Carter levererade och som Reagan nu levererat ytterligare tolv stycken av.

Det är mot denna bakgrund som jag gärna skulle se klarare besked från Ola Ullsten på några punkter.

I svaret sägs att Sverige i december röstat för en resolution i FN som uttrycker oro över situationen. Vi har också avgett en röstförklaring, som säger att ett tungt ansvar måste läggas på landets regering. Men måste, Ola

Ullsten, inte ett oerhört tungt ansvar läggas på den amerikanska regim som förser juntan med vapen, rådgivare, tortyrexperter, stridsvagnar, legosoldater osv.?

Att som i svaret hävda att all utländsk inblandning i El Salvador skall upphöra är alltför enkelt. Det är att blanda bort korten. Huvudansvaret för massakern i El Salvador är USA:s. Det är t. o. m. felaktigt, kan man säga, att som Ola Ullsten gör i sitt svar hävda att ett inbördeskrig pågår. Det är ett befrielsekrig FDR/FMNL för. Ett befrielsekrig riktat också mot amerikanska, sydkoreanska legoknektar och israeliska rådgivare. Snart kanske också mot reguljära trupper från USA. Att döma av vad Reagan har sagt föreligger ett hot om detta.

Ola Ullsten säger vidare att regeringen i olika internationella fora skall utprepa kravet på att utländsk inblandning skall upphöra. Detta måste utvecklas. Innebär det, herr talman, att Sverige kommer att ta initiativ till att USA:s inblandning fördöms? Och var, när och i vilka sammanhang kommer kraven att föras fram? Protesterna från amerikansk sida föranleder ytterligare en fråga. Jag tycker det är upprörande, för att inte säga oerhört, hur man där agerar. Inte nog med att de saboterar ett litet lands möjligheter till fred och utveckling – de har dessutom mage att uttrycka "irritation" över att andra länder reagerar. De påstår sig respektera Sverige som ett neutralt och alliansfritt land, men de drar sig alltså inte för att försöka lägga munkavle på Sveriges regering. Irritation är väl f. ö. en förskönande omskrivning. Utan att vara alltför insatt i de diplomatiska spelreglerna vill jag säga att den protest som framförts inte bara till vår ambassadör utan också till utrikesministern förefaller mig vara allvarlig. UD har förklarat att detta är ett "normalt" beteende. Jag vill fråga Ola Ullsten om han anser att det är normalt att försöka tysta kritik på detta sätt? Kommer Ola Ullsten ått klart säga ifrån att Sverige – precis som under Vietnamkriget – inte kan acceptera denna typ av munkavlepolitik?

Så till den andra frågan, nämligen den om stödet till FDR/FMNL. Jag tänker här inte gå in på Ola Ullstens historiebeteckning, även om jag satt ett par frågetecken i kanten, och inte heller på spekulationerna att oppositionen får stöd av progressiva grannländer, också om jag anser en sådan jämförelse befängd – ja, helt absurd. I sammanhanget är detta ointressant. Det intressanta är i stället vilket stöd den svenska regeringen är beredd att ge FDR/FMNL politiskt och materiellt.

Det är ju så att den internationella solidariteten med FDR/FMNL har växt. Mexico har t. o. m. erkänt FDR som El Salvadors rätta statsledning, och flera andra regeringar har utlovat sitt stöd så snart befrielseerörelsen befriat hela landet. Stora delar är ju i dag under dess kontroll.

Kan Ola Ullsten göra detsamma? Och är den svenska regeringen beredd att ekonomiskt bidra till FDR? Den frågan är väsentlig inte minst mot bakgrund av att vi med svenska skattemedel i dag bidrar med hjälp till juntan, till militärregimen, genom Världsbanken, genom IDA och inte minst genom IDB, Interamerikanska utvecklingsbanken. Interamerikanska utvecklingsbanken har gett över 1 600 milj. kr. till regimerna i landet. Slutligen: Är

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

regeringen beredd att se till att El Salvadors junta isoleras också ekonomiskt – att svenska investeringar förbjuds och att all handel med El Salvador upphör?

Herr talman! Avslutningsvis vill jag tala om att när jag på fredsparlamentet i Sofia träffade kvinnor från El Salvador, sade en av dem följande enkla ord: "För oss är talet om de mänskliga rättigheterna inte bara en slogan – det är något mycket konkret, det gäller våra liv." Det väsentliga är nu att Västeuropa får veta vad som händer. Det väsentliga är att sätta press på USA.

Nu börjar opinionen vakna, men det är bråttom. Det är nu vi måste visa vår solidaritet med människorna i Centralamerika. Solidariteten kräver inte bara initiativ utan också åtgärder.

Anf. 46 BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

Det som pågår i El Salvador är en folkresning, där de små och fattiga har fått nog av brutalt förtryck och vanstyre. Det är inte en upprepning av de kupper som varit så vanliga i Mellanamerika. Det är en folklig resning, där en fattig landsbygdsbefolkning utgör kärnan i den demokratiska rörelsen. Men det är ett fruktansvärt lidande de måste gå igenom för att nå sitt mål, ett fritt El Salvador.

Över 10 000 människor har mördats. Mitt på dagen och på öppen gata torteras och skjuts folk i värsta gangsterstil av militärregimens terroristli-
gor.

1 000 fackliga ledare har mördats. Mönstret från Chile känns igen. Det är folkets ledare på alla nivåer som brutalt och bestialiskt mördas. Hela byar bränns ner.

I går kom rapporter från katolska kyrkan i El Salvador att enbart under januari dödades 2 644 personer. Och det är arméns terrorgrupper som står för större delen av dödandet. Det är dessa terrorister som öppet stöds av USA – med vapen och pengar.

Mot detta står en folklig och demokratiskt förankrad resning. Det är tveksamt om man, som utrikesministern gör i svaret, skall kalla detta ett inbördeskrig. Det är den bild amerikanerna söker frammana. Stoppas det amerikanska stödet till militärjuntan, tar folket i demokratisk ordning över landet. Lika litet som kriget i Vietnam kunde kallas ett inbördeskrig, lika litet är folkresningen i El Salvador ett inbördeskrig. Den demokratiska fronten har ett massivt folkligt stöd från alla partier och alla folkrörelser. De militära extremisterna är helt isolerade och skulle inte klara sig många dagar utan vapenleveranserna från USA.

När den demokratiska frontens Europarepresentant Louis de Sebastian besökte Sverige för några veckor sedan, sade han: Kriget har tvingats på oss utifrån. Vi har velat förhandla, vi har försökt alla demokratiska vägar, men vi får bara kulsprutekärvar till svar.

Detta är verkligheten. Det borde då vara lätt för oss här i Sverige att ta

ställning för de demokratiska krafterna i El Salvador.

Orsaken till att jag ställde min fråga till utrikesministern var att denne i samband med Louis de Sebastians besök i Sverige gjorde ett mycket vagt och svårtytt uttalande. När andra företrädare för den demokratiska fronten någon tid senare besökte utrikesministern gjordes ett betydligt klarare ställningstagande. Det var bra. Det var inte särskilt utmanande, men det var ändå tydligt. Att det uttalandet var berättigat framgår av att den amerikanska regeringen ansåg sig föranlåten att ge en reprimand. Den nya amerikanska administrationen vill uppenbarligen i tuff stil försöka skrämja stater till tystnad. Fall inte undan för det trycket, Ola Ullsten!

Det svar jag fått i dag gör mig emellertid en smula orolig för att det i viss mån är vad som har hänt. Huvuddragen i uttalandet från den 3 februari är kvar, men det finns ett tillägg. I strama ordalag fördöms vapenleveranser till oppositionen i El Salvador. Jag antar att utrikesministern med oppositionen menar den demokratiska fronten. De vapenleveranserna är dåligt dokumenterade – det säger utrikesministern själv i svaret. Likväl fördöms de av den svenska regeringen som stridande mot folkrätten.

De amerikanska vapensändningarna är välkända och dokumenterade. Varför fördöms inte dessa i samma klara termer?

Alla vapensändningar måste upphöra. Men det är orimligt att ta till kraftord mot de eventuella blygsamma vapenleveranser som sker till den demokratiska frontens befrielsekamp och att sedan inte dra några slutsatser av den massiva vapenleverans som den amerikanska regeringen består militärjuntan med.

Varför dessa filltofflor mot USA:s vapensändningar till en minoritet som terroriserar den stora folkmajoriteten?

Folkrättsligt var uttalandet av den 3 februari mycket klarare. Då möttes alla vapenleveranser till området av samma reaktion. Det är väl inte så att hotet från USA fått UD att vika sig? Är ni utsatta för hotelser? Det är svårt att värja sig för det intrycket, när man ser den förskjutning i tonvikten som ägt rum från den 3 februari och fram till svaret i dag.

En annan skillnad är att den 3 februari gjorde utrikesministern klart att man skulle fortsätta med den humanitära insatsen till El Salvador. Det var bra. De svenska kyrkorna och arbetarrörelsens internationella centrum arbetar sida vid sida i hjälpen till El Salvadors folkligt förankrade demokratiska organisationer. Men varför upprepar inte utrikesministern det uttalandet i svaret i dag här i riksdagen? Är regeringen beredd att stärka stödet till humanitära insatser i El Salvador? Det är lika viktigt som att genom en aktiv och orädd utrikespolitik politiskt och moraliskt stödja den demokratiska fronten i El Salvador.

Anf. 47 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag är litet förvånad över att grundtonen i Bertil Zachrissons inlägg är en kritik mot regeringen för att denna skulle ha fallit undan för hot från USA. Det finns ingenting i mitt svar i dag som på något sätt avviker från det jag tidigare sagt. Skillnaden är att det är längre och mer utförligt och tar

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

upp alla aspekter på konflikten, vilket man inte nödvändigtvis gör i varje kort uttalande.

Jag kan också försäkra Bertil Zachrisson om att vi på intet sätt tvekar att fortsätta att ge humanitärt stöd till El Salvador, på samma sätt som vi genom åren varit beredda att ge humanitärt stöd i de former som folkrätten medger även till andra länder, där de motsättningar som i dag präglar El Salvador har funnits.

Jag tror att man kan säga att den svenska regeringen varit aktiv när det gällt att följa utvecklingen i El Salvador och inte heller tvekat att ge uttryck för sin syn på saken. Får jag i några punkter redogöra för en del av de uttalanden som gjorts.

När ärkebiskopen Romero mördades i april 1980 fördömdes det illdådet i bestämda ordalag av den svenska regeringen.

Jag tog emot Alvarez och Chacon från FDR. Båda två dödades senare i El Salvador. Även om jag inte gjorde något offentligt uttalande i det sammanhanget tror jag inte att någon av de två, trots att det funnits ansträngningar från socialdemokratiskt håll att få det att framstå på det sättet, saknade känslan av de hade den svenska regeringens stöd i sina strävanden för demokrati och bättre sociala villkor i El Salvador.

Jän-Erik Wikström tog redan i somras upp situationen i El Salvador i ett uttalande i Almedalen.

Jag tog själv upp det när jag talade inför den chilenska fackföreningsrörelsen på årsdagen av kuppen i Chile nu i höstas.

Jan-Erik Wikström gjorde i sin egenskap av ställföreträdande utrikesminister när jag var utomlands ett uttalande med anledning av mordet på Alvarez och Chacon, de båda som jag tidigare träffat.

I omröstningen i Förenta nationerna fördömde vi klart alla länders vapensändningar till El Salvador. Det kan förtjänas att upprepas. Jag tycker att FN-delegaten Bertil Zachrisson skall lyssna särskilt noga till vad som sades i det uttalandet, som stöddes av en majoritet av FN:s medlemsstater. Jag har tyvärr inte någon svensk text tillgänglig, men jag kan läsa upp slutsatsen på engelska:

”Calls on Governments to refrain from the supply of arms and other military assistance to El Salvador in the current circumstances.”

Det gjordes alltså inget undantag för vissa länder; inga medges rätten att skicka vapen till någondera sidan i El Salvador.

Det här är ett ganska viktigt inslag i hela den här debatten och hela den här frågan. Det är ett sakligt konstaterande som jag gör när jag dels hänvisar till den här FN-resolutionen, dels hänvisar till folkrättens principer. Man får inte skicka vapen till grupper i ett land som försöker störta landets legala regering. Det gäller oavsett vad man tycker om den regering det gäller. Om det är så att Bertil Zachrisson på det socialdemokratiska partiets vägnar menar att vi skall frångå denna mycket viktiga princip, så vore det av stort intresse för mig som utrikesminister att få veta det.

När det gäller det amerikanska vapenstödet till El Salvador, jag gör fortfarande bara ett rent konstaterande, är detta inte en åtgärd som står i strid

med folkrättens principer, eftersom vapenexport till självständiga regeringar är tillåten – vi må sedan ogilla den trafiken hur mycket vi vill.

Däremot anser jag att det stöd som amerikanerna ger i El Salvador är politiskt oförsvarligt, därför att det bara kan förlänga lidandet i El Salvador men på inget sätt bidra till en lösning av den konflikt som pågår och som vi må kalla inbördeskrig eller någonting annat. Jag tror att Bertil Zachrisson och jag känner samma avsky för de terrormetoder som den salvadoranska militärjuntan använder.

De amerikanska vapenleveranserna har inte enbart betydelse för stridsaktiviteten. De utgör alldeles påtagligt ett synbart bevis för USA:s stöd till den sittande regimen. Därmed får de också en psykologisk verkan. De stärker naturligtvis de grupper inom den sittande regimen som helst inte vill ha några förhandlingar, och de stärker de grupper inom oppositionen som inte heller vill ha några förhandlingar utan vill lösa konflikten med väpnade metoder. Det är skälen till att vi i den svenska regeringen i så kraftiga ordalag att vi mött högjudda protester från USA tagit avstånd från den nuvarande och från tidigare USA-regeringars politik visavi El Salvador.

Jag tror, herr talman, att det möjligen finns två framtidsvägar för El Salvador – i varje fall om man ser problemet i ett kortare perspektiv. Den ena är status quo: fortsatt förtryck från regimen sida, fortsatt elände för människorna, inga sociala förbättringar. Den andra möjligheten är förändringar som ger El Salvadors befolkning ökat inflytande över samhällsutvecklingen. Jag tror för min del inte att status quo-framtiden är möjlig. Jag tror inte det är möjligt – självfallet inte önskvärt – att det uppror, mot de sociala och ekonomiska villkor som människorna genom historien utsatts för i El Salvador, kan stoppas. Jag tycker därför att det vore djupt tragiskt om västländerna skulle förhålla sig helt passiva, eller rent av ställa upp på den sittande regimen sida, och på det viset förlänga den nuvarande situationen i El Salvador.

Det är en förenklad syn som kommer fram i många analyser av det som händer i El Salvador. Man vill se det som ett utflöde av konflikten mellan öst och väst. Man är snar att ta ställning från västmakternas sida för den sittande regimen snarare än att ta vara på möjligheten att själv vara med och påverka utvecklingen i El Salvador i demokratisk riktning och i former som innebär att det sociala eländet kan upphöra och att människorna även i El Salvador skall ges rätten att bestämma sin egen framtid.

Anf. 48 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att Ola Ullsten inte svarade på de frågor jag ställde.

Ola Ullsten gav en redogörelse för vilka initiativ regeringen hitintills har tagit. Man må ha vilken uppfattning man vill om uttalanden av det slag Jan-Erik Wikström och Ola Ullsten har gjort tidigare, men frågan är framför allt: När kommer man att ta upp den här frågan i framtiden, var och i vilka sammanhang kommer man att driva den och hur kommer man att behandla USA:s agerande?

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

Fredagen den
13 februari 1981

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

Jag tycker, herr talman, att Ola Ullsten fortfarande glider, att han fortfarande jämför – vilket både jag och Bertil Zachrisson framhöll i våra tidigare inlägg – de stridande som ungefär jämbördiga parter. Så är inte fallet. Det är en folklig resning mot en liten isolerad klick som sitter kvar enbart på grund av USA:s vapenleveranser.

Ola Ullsten säger att USA:s vapenleveranser inte står i strid med folkrätten. Jag tycker det är skäligen ointressant om det står i strid med folkrätten eller inte. Vad det är fråga om är ju den massaker som dessa vapen åstadkommer och den terror och de blodbad som de faktiskt bidrar till. Därför anser jag att USA måste fördömas internationellt precis såsom skedde under Vietnamkriget. Det finns risk för ett nytt Vietnam i El Salvador – det skall man vara medveten om.

Ola Ullsten konstaterar att Sverige kommer att fortsätta att ge humanitärt bistånd. Det är bra, det är tacknämligt. Frågan är bara: Hur mycket?

Ola Ullsten tog inte upp frågan om stöd till FDR. Som jag framhävde tidigare bidrar ju Sverige indirekt genom Interamerikanska utvecklingsbanken till den sittande militärregimen, som ju också Ola Ullsten fördömer.

Slutligen: Enligt uppgifter i morgonekot skall USA nu skicka en charmtrupp till Västeuropa för att söka bortförklara de folkmord som USA bidrar till. Vad kommer Ola Ullsten att säga till den?

Anf. 49 BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Jo, Ola Ullsten, de uttalanden som är gjorda i FN och likaså de uttalanden som gjordes den 3 februari är utmärkta, därför att de är just balanserade sedda ur folkrättslig synpunkt. Men vad jag påtalade är det egendomliga i att det i det svar som utrikesministern gett i dag finns en kantring i tonvikten på det sättet att relativt obekräftade uppgifter om vapenleveranser till den demokratiska frontens militära gren fördöms i mycket klara termer med hänvisning till folkrätten, medan USA:s insatser, som är så uppenbara, får så att säga ganska ömsinta beskrivningar.

Utrikesministern och jag är säkert överens om att det finns risk för att det amerikanska åtagandet gentemot militärjuntan i El Salvador väldigt lätt kan trappas upp, precis så som skedde i Vietnam. Likheterna är många, även om förutsättningarna självfallet är väldigt olika. Och det är endast om den fria världens folk entydigt och rakryggat kräver att amerikanerna skall låta El Salvadors folk självt få bestämma sin framtid och upphöra med sin inblandning i El Salvador som en sådan här upptrappning kanske kan undvikas. Mexicos regering har trots sitt utsatta läge gjort mycket klara ställningstaganden mot terroristerna i El Salvador. Den har fått stöd för sina insatser för den demokratiska fronten t. o. m. av den engelska regeringen. Den svenska regeringen borde också stödja dessa insatser.

Det finns i utrikesministerns svar en tvekan om huruvida den demokratiska fronten, som i svaret kallas oppositionen, har folkligt stöd i sin kamp mot de militära extremisterna, som i svaret kallas säkerhetsstyrkor. Folkresningen blev inte den snabba framgång som man hade hoppats, men förklaringen till det, Ola Ullsten, är ju inte folkets bristande tilltro till den

demokratiska fronten utan det förhållandet att president Carter lät Reagans övergångsregering den 17 januari fatta ett beslut om att en massiv vapenleverans skulle sättas i gång. Den 19 januari landade ett stort antal Herkulesplan med en massiv vapenleverans i El Salvador. Nog är det begripligt om den demokratiska fronten måste hämta andan en smula inför denna massiva insats!

Den demokratiska fronten ville förhandla med USA – detta gör USA:s insats ännu mera anmärkningsvärd – om stöd till en demokratisk uppbyggnad av landet. Den 12 januari var en förhandling utsatt i Honduras mellan fronten och den amerikanska regeringen. Men amerikanerna kom inte. Fronten vill fred, vill förhandling, vill en demokratisk återuppbyggnad, men USA svarar med att inte komma till förhandlingarna utan i stället skicka vapen. Varför reagerade inte Sverige mot detta redan då? UD kan ju inte ha så dåliga kunskaper i området att man inte visste om det här!

Det är oerhört viktigt att det i begynnelsekedet – erfarenheterna från Vietnam har lärt oss det – kommer kraftiga, raka, folkrättsligt grundade reaktioner mot den amerikanska regeringen.

Låt mig anföra ett annat exempel på det här som stärkt min oro för att den svenska regeringen inte är riktigt så aktiv på det här området som den borde vara: När det svenska stödet till IDB diskuterades i riksdagen sade Karin Söder, som då var utrikesminister, vid flera tillfällen att Sverige i IDB skulle hävda de mänskliga rättigheterna. Hon gjorde också det vid några tillfällen – så länge Carterregimen gjorde detsamma. Men när Carters män blev tysta i IDB, tystnade också Sverige. I december 1980 fick militärjuntan i El Salvador ett stort lån i IDB. Vad sade Sverige då?

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

Anf. 50 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag är ledsen om jag inte på ett tydligt sätt svarade på Eva Hjelmströms frågor. Jag är alltid angelägen att försöka göra det. Jag trodde jag gjorde det indirekt i mitt anförande, men låt mig då upprepa hennes frågor och försöka besvara dem tydligare!

Eva Hjelmström undrade för det första varför FN-resolutionen blev som den blev, varför den inte "singlade ut" USA. Ja, det här var en FN-resolution som antogs av en majoritet av medlemmarna i FN, som såvitt jag vet stöddes av alla progressiva länder i världen och som byggde på de folkrättsliga principer för vilka Eva Hjelmström tydligen inte har särskilt mycket till övers. Därför innebar FN-resolutionen en vädjan till *alla*, inkl. USA, att upphöra med militärt stöd till någon av parterna i El Salvador.

När det gäller USA:s roll, som Eva Hjelmströms andra fråga gällde, tycker jag att jag gjort ganska klargörande uttalanden – i varje fall så klargörande att de uppfattats i Washington – om den.

För det tredje frågade Eva Hjelmström om det är normalt att stormakter protesterar när olika större eller mindre stater har synpunkter på deras utrikespolitik. På det vill jag svara att det – dess värre, höll jag på att säga – är mycket normalt att de har det. Stormakter – både de i öst och de i väst – har mycket känsliga tår. Det gäller för de små stater som vill stå upp för

Fredagen den
13 februari 1981

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

folkrättsliga principer, principer om stöd för mänskliga rättigheter, demokratiska friheter och förbättrade sociala rimliga villkor, att inte falla undan för vare sig den ena eller andra stormaktens hotelser utan fortsätta att hävda de principer de står för. Det är också det den svenska regeringen gör.

För det fjärde frågade Eva Hjelmström om vi inte kan bidra ekonomiskt till FDR, en sammanslutning i El Salvador som består av mitt- och vänstergrupperingar och som utgör den motståndsrörelse -, om Bertil Zachrisson tycker att det är ett bättre ord än opposition, som finns i El Salvador. Jag vill då svara att vi även i detta avseende insisterar på – och vi är lika bestämda som någonsin den socialdemokratiska regeringen var – att hålla oss till de principer som vi har ställt oss bakom i Förenta nationerna. De hindrar oss från att ge direkt bistånd till politiska grupperingar annat än i form av humanitärt stöd till de människor som drabbas i alla krig, vad vi än kallar dem. Detta har vi gjort i Vietnam, det har vi gjort i många länder i Afrika och det gör vi i El Salvador. Om utvecklingen fortsätter som hittills lär vi behöva och vi vill också mycket gärna ställa upp med ännu större insatser än som hittills gjorts.

Vad gäller frågan om en ekonomisk isolering av El Salvador har vi även här principer att hålla oss till. Vi kan inte föra en utrikes- och handelspolitik med den nyckfulla uppläggning som Eva Hjelmström och andra vpk:are här i riksdagen rekommenderar den svenska regeringen att föra. Det finns alltså inte något som helst underlag för Eva Hjelmströms litet nästan patetiska försök att få mig att framstå som någon försvarare av regeringen i El Salvador, ett försök som f. ö. strider mot hennes tidigare kommentarer att svaret var klagörande.

Eva Hjelmström säger att Ullsten "glider". Det är möjligt att det uppfattas så av den som i sådana här lägen har de partipolitiska sympatierna som den enda ledstjärnan och slipper hävda folkrättsliga principer, vilket kan vara nog så besvärligt att stå för i upphettade lägen. Men det är ur den klassiska svenska utrikespolitiken och dess stöd för folkrättens principer som jag hämtar min inspiration. Eva Hjelmström hämtar sin ur fredsparlamentets i Sofia, en organisation för vilken jag inte har någon som helst respekt.

Bertil Zachrisson säger i sin kommentar till svaret att interpellationen inte är balanserad och att den skulle utgöra ett hårdare fördömande av dem som stöder de oppositionella krafterna än av dem som stöder den sittande regimen. Jag tror att man måste läsa interpellationssvaret mycket illvilligt för att komma fram till den slutsatsen. Det slås klart fast i detta uttalande – som ju f. ö. rimligen, om man vill göra en bedömning av var den svenska regeringen står, måste läsas ihop med andra – vad det är för sorts politik som vi vill bedriva. Jag har ingen anledning att på något sätt föreslå en ändrad inriktning av den politiken. Jag tycker precis som Bertil Zachrisson – och jag försökte utveckla det i mitt förra inlägg – att om den fria världen önskar demokrati i El Salvador bör den entydigt och rakryggat ställa upp bakom strävanden att nå en fredlig uppgörelse i El Salvador.

Ytterligare en kommentar till det som Bertil Zachrisson sade i sitt inlägg. Han menar att jag på något sätt skulle vilja ge intryck av att oppositionen i El

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

Salvador inte hade någon ställning hos befolkningen. Jag tycker att det är en konstig slutsats av vad jag sade. Jag tog ju upp påståendet att ett sådant stöd skulle saknas och försökte förklara att det var felaktigt. Jag nämnde som en förklaring till den bristande hörsamheten mot oppositionens krav på en generalstrejk, att folket inte hade tilltro till oppositionens förmåga att då föra kampen till seger och att man var rädd för de repressalier som man kunde bli utsatt för från säkerhetsstyrkornas sida. De spelar förvisso, Bertil Zachrisson, en viktig roll i kriget i El Salvador.

För att ytterligare styrka denna tolkning kan jag hänvisa till att den är densamma som har uttryckts av den tillförordnade ärkebiskopen Rivera y Damas. I ett uttalande den 18 januari sade han i stort sett det som jag återgav i mitt interpellationssvar. Jag tror inte att Bertil Zachrisson kan anklaga Rivera y Damas för att gå några andras ärenden än det salvadoranska folkets.

När det gäller den svenska hållningen till lån via internationella banker till El Salvador tycker jag att det är ganska klart att det i dag måste vara näst intill omöjligt att bedriva ett konstruktivt utvecklingsarbete i El Salvador och att det därför är rimligt att Sverige via sina representanter i de olika internationella organisationer det kan gälla avråder från att sådant stöd ges. Vi har i ett tidigare sammanhang via den exekutivdirektör som talar för Sverige markerat den inställningen genom att avstå i voteringen om ett lån till El Salvador från IDB.

Anf. 51 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Vi skall inte disputeras om varifrån jag hämtar inspiration. Men jag kan kanske tala om för Ola Ullsten att de människor jag träffade i Sofia var kyrkliga representanter från El Salvador, vänstergrupper från El Salvador, kvinnor från El Salvador. Bland dem var en kvinna som hette Aronnette Diaz och som tidigare varit gift med en av de ledande i det kristdemokratiska partiet. Hennes man hade brutalt mördats av terrororganisationerna en natt i hennes åsyn, samtidigt som hennes åttaårige son våldtogs. Hon befann sig nu i Mexico. Det är från dessa personer jag hämtar mina informationer och min inspiration.

Ola Ullsten uppehöll sig länge vid de folkrättsliga principerna. Jag tycker att han har en mycket enkel syn på dessa principer i sådana här fall. Han säger att det är helt i linje med dem att det begås ett folkmord i El Salvador. Den folkrättsliga princip som tillåter detta borde i så fall ändras. Om inte annat så måste den rimligen stå i strid med alla de folkrättsliga principer som innebär att man skall värna om demokratin och de mänskliga rättigheterna.

Sedan sade Ola Ullsten att det är normalt att stormakter protesterar. Ja, jag är fullt medveten om att stormakter protesterar. Men vad vi i ett neutralt, alliansfritt Sverige då borde göra är naturligtvis att reagera mycket starkt. Vi kan inte acceptera att USA försöker sätta munkavle på oss. Den inställningen tycker jag att Ola Ullsten bör ta med sig i bagaget när USA kommer med protester nästa gång.

Så till detta med IDB.

Fredagen den
13 februari 1981

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

Det är ett faktum att vi bidrar med pengar till juntan. Ola Ullsten säger att det är ganska klart att det inte kan bedrivas något konstruktivt arbete i El Salvador och att vi där skall avråda från att stöd ges. Men hurdan var situationen i december? Hurdan har situationen varit det senaste året? Är det inte bara att konstatera att genom vårt medlemskap bidrar vi till morderna och terrorn? Och bör vi inte dra slutsaterna av detta och, som vi så många gånger har föreslagit, dra oss ur IDB som stöder de värsta terrororganisationerna på den latinamerikanska kontinenten?

Jag beklagar att Ola Ullsten inte är beredd att tillräckligt starkt fördöma USA:s vapenhjälp till El Salvador.

Anf. 52 BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Först en parentes: Fördömandet av fredskonferansen i Sofia var väl onödig. Det finns i och för sig en del att säga om den, men alla fora där man diskuterar fred är viktiga. Det fanns ganska många svenska folkrörelser representerade där, och jag tyckte nog att det är onödigt att här rikta den kritiken mot den.

När jag har ställt mina frågor – jag är ledsen om de har låtit mer kritiska än vad som kanske var avsikten – är det för att vinna klarhet. Det är tyvärr en brist hos den svenska regeringen, inte bara i det här sammanhanget, att den är litet otydlig i sina uttalanden. Om det beror på att beslutsprocessen är jobbig eller på att kunskaperna kommer sent fram eller på någonting annat vet inte jag. Men det är alltså nödvändigt att ställa frågor för att få klara svar. Jag menar att de uttalanden som utrikesministern gjorde den 3 februari var klara och bra, och det som har sagts i FN var också bra. Svaret i dag visar en kantring i tonvikten, det kan man inte komma ifrån. De förklaringar som utrikesministern sedan har lämnat tycker jag dock har hjälpt upp det hela.

Jag tror att det är oerhört viktigt, när den amerikanska nya administrationen nu försöker att med litet tuffa metoder skaffa sig respekt i världen för sina ideér, att man sakligt men rakryggat möter den med den kritik som administrationen är värd för de insatser den gör i El Salvador. Det är särskilt viktigt, jag understyker det igen, att göra det nu i början för att undvika upptrappning. Vi kan litet till mans kritisera oss själva för att vi inte tillräckligt tidigt varnade för den amerikanska insatsen i Vietnam. I El Salvador har vi nu möjlighet att peka på de risker som är förenade med en ökad amerikansk upptrappning i det området.

Jag är tacksam för utrikesministerns kommentar om IDB. Det är viktigt att Sverige i de sammanhangen hävdar de humanitära rättigheterna, och det är bra om det har skett. Vad som nu behövs för att ge stöd åt den befrielsekamp som pågår i El Salvador är en aktiv, rak svensk utrikespolitik och ett ökat humanitärt stöd till de folkliga rörelser både i Sverige och i El Salvador som sida vid sida arbetar för en demokratisk ordning i det landet.

Anf. 53 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Eva Hjelmström säger att jag har enkel syn på de folkrättsliga principerna. Den syn som hon rekommenderar innebär att de rättigheterna skall respekteras när detta står i samklang med de olika ländernas politiska önskingar. I övrigt skall man tydligen kunna strunta i den.

Det är dess värre så, Eva Hjelmström, att både den stormakt som vi har diskuterat mycket i dag och den andra stormakten ofta har ifrån den svenska regeringen ganska avvikande synpunkter på vad som är politiskt önskvärt och att folkrättsliga principer därför kan vara bra att ha. Om vi skulle överge dessa till förmån för någon sorts allmän maktprincip eller någon princip som går ut på att man har rätt att stödja de politiska krafter som man allmänt sympatiserar med, hur skulle vi då med någon kraft kunna reagera mot USA eller mot Sovjet eller andra östländer när vi anser oss ha anledning till det? Det är bara när vi håller oss till folkrättens grund och till de principer som är grundläggande för den svenska utrikespolitiken – principer om stöd för att värna om de mänskliga rättigheterna, om demokrati och om acceptabla sociala och ekonomiska villkor för människorna – som vi kan tala i klartext och respekteras för att vi gör det. Skulle vi ge oss hän åt en allmän politisk opportunist av det slag som Eva Hjelmström rekommenderar oss, då tror jag ingen skulle lyssna på Sverige över huvud taget. Och det tycker jag skulle vara beklagligt.

Jag inbillar mig inte att vi med uttalanden från det lilla Sverige särskilt mycket kan styra den politiska utvecklingen i olika delar av världen. Även om man ibland från våra debatter här i riksdagen får intrycket att vad den svenska regeringen säger och gör och vilka formuleringar den använder skulle vara avgörande för världsutvecklingen, så är det ändå inte så. Men jag tycker det är bra om vi kan föra en fast och entydig politik till förmån för de principer som vi bygger vårt utrikespolitiska handlande på och att vi reagerar när vi anser att demokratiska värden trampas under fötterna, oavsett om stövlarna bärs av soldater från väst eller från öst. Om vi gör det, då tror jag också att det vi tillsammans med andra som följer samma principer säger kan spela en viss roll för den faktiska händelseutvecklingen.

Jag hoppas, herr talman, att vi med den här debatten kan lägga åt sidan alla de meningsskiljaktigheter i detaljfrågor mellan mig och Bertil Zachrisson som har demonstrerats här och att vi tillsammans skall arbeta till förmån för ett demokratiskt El Salvador.

Anf. 54 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Ola Ullsten lyssnade uppenbarligen inte på vad jag sade om de folkrättsliga principerna. Jag ställde den enkla frågan, om USA:s vapenleveranser och om USA:s bidrag med tortyrexperter, legosoldater och rådgivare, som massakrerar tiotusentals människor i El Salvador, verkligen kan stå i övensstämmelse med den princip som säger att man skall värna om demokrati, social rättvisa och fred. Uppenbarligen anser Ola Ullsten att USA:s politik och denna princip är förenliga. Det tycker inte jag. Jag tycker

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

*Om en svensk
reaktion mot ut-
vecklingen i El
Salvador*

att USA:s politik i det här avseendet går tvärtemot det som omfattas av principen och som jag tidigare räknade upp.

Jag kan hålla med om att vi behöver en rak och fast politik vad gäller El Salvador. Det är ju just detta vi har diskuterat här i dag. Det är uppenbarligen så att somliga tycker att Sverige inte tillräckligt bestämt har sagt ifrån att det som pågår är en folklig resning som slås ned av en liten klick med hjälp av stöd från USA.

9 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1980/81:88 till lagutskottet

1980/81:92 till jordbruksutskottet

1980/81:94 till trafikutskottet

10 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningarna 1980/81:98 och 99

11 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1980/81:104 med förslag angående beskattning av realisationsvinst vid
avyttring av del av fastighet och beräkning av substansminskningsav-
drag

12 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1980/81:13 om ökad kommunal självstyrelse och minskad byråkrati (prop.
1980/81:80)

Trafikutskottets betänkanden

1980/81:10 om förenklad mönstring på färjor (prop. 1980/81:83)

1980/81:11 om vissa bilarbetstidsfrågor (skr. 1980/81:79)

1980/81:12 om anslag till Kommunikationsdepartementet m. m. (prop.
1980/81:100)

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1980/81:13 om ändring i lagen om arbetslöshetsförsäkring, m. m. (prop.
1980/81:85)

1980/81:14 om anslag på tilläggsbudget II till Jämställdhet mellan kvinnor
och män

Civilutskottets betänkande

1980/81:14 om avgränsning av obrutna fjällområden (prop. 1980/81:71)

13 § Meddelande om frågor

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

Meddelades att följande frågor framställdes

den 12 februari

*Meddelande om
frågor*

1980/81:280 av *Tore Claeson* (vpk) till jordbruksministern om regeringens syn på svenskt idrottsutbyte med Sydafrika:

Sveriges förbindelser med den sydafrikanska apartheidregimen är livligt diskuterade bl. a. mot bakgrund av olika svenska företags engagemang i Sydafrika.

En känd svensk idrottsman har under flera år hört till den lilla minoritet som tvärt emot bl. a. svenska och internationella idrottsförbund förespråkade och sökt åstadkomma ett organiserat idrottsutbyte med vita idrottsutövare från Sydafrika.

För någon vecka sedan har idrottsmannen på eget initiativ inbjudit en grupp vita pistolskyttar från Sydafrika till tävlingar i Sverige, och dessa har enligt uppgift tackat ja till deltagande i sommar.

Riksidrottsförbundet har klart tagit ställning mot något enskilt idrottsutbyte med Sydafrika. Det är upprörande, inte minst mot bakgrund av ett tilltagande förtryck och terror mot den färgade befolkningen, att det nu, oavsett om det är officiellt eller inofficiellt, tas initiativ till sådant utbyte.

Med anledning av nu nämnda initiativ och visst enskilt tävlande av svenska idrottsmän i sydafrika vill jag fråga jordbruksministern:

Hur ser regeringen på svenskt idrottsutbyte med det rasistiska Sydafrika?

1980/81:281 av *Marie-Ann Johansson* (vpk) till industriministern om avbrytandet av utredning om den svenska bilindustrin:

Regeringen uppdrog för några år sedan till statens industriverk att utreda vissa frågor rörande svensk bilindustri.

Utredningsuppdraget har hittills givit två rapporter som resultat, nämligen Svensk personbilsindustri – några utgångspunkter inför 1980-talet (SIND PM 1979:8) och Svensk bilindustri och dess underleverantörer (SIND PM 1980:20).

Regeringen har nu beslutat att den återstående delen av utredningsuppdraget, en studie av lastvagnssidan, skall avbrytas.

Bilindustrin har debatterats ett flertal gånger i riksdagen under de senaste åren. Det har rått enighet om dess stora betydelse för sysselsättningen och ekonomin i Sverige. Detta betonades också i regeringens direktiv till utredningen. Det är därför mycket märkligt att regeringen nu avbryter detta utredningsuppdrag och därmed omöjliggör för riksdag, regering och andra intressenter att få en helhetsbild av denna nyckelindustri.

Mot bakgrund av det anförda vill jag därför fråga industriministern:

Nr 79

Fredagen den
13 februari 1981

*Meddelande om
frågor*

Vilka skäl ligger bakom regeringens beslut att avbryta utredningsuppdraget avseende svensk bilindustri?

14 § Kammaren åtskildes kl. 11.26.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Anne-Vera Hellerstedt